

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Ärikorralduse instituut

Liisa Martin

**MATERIAALSE JA IMMATERIAALSE PÕHIVARA
ARVESTUSE ERISUSED OTSEKOHALDUVA STANDARDI JA
AMEERIKA RAAMATUPIDAMISSTANDARDI VAHEL**

Magistritöö

Õppekava Ärirahandus ja majandusarvestus, peeriala majandusarvestus

Juhendaja: Juta Tikk, PhD

Tallinn 2020

Deklareerin, et olen koostanud lõputöö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele töö koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks. Töö pikkuseks on 10 634 sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Liisa Martin .....

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 183182TARM

Üliõpilase e-posti aadress: liisamrtn@gmail.com

Juhendaja: Juta Tikk, PhD:

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaasjuhendaja :

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees: Tarmo Kadak

Lubatud kaitsmisele

.....

(nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE	5
SISSEJUHATUS	6
1. MATERIAALSE PÕHIVARA KAJASTAMISE ÜLDPÕHIMÕTTED	8
1.1. Materiaalse põhivara mõiste ja liigitamine	8
1.2. Materiaalse põhivara esmane ja edasine kajastamine IAS 16 alusel	9
1.3. Materiaalse põhivara esmane ja edasine kajastamine US GAAP ASC 360 alusel	13
1.4. Materiaalse põhivara kajastuse võrdlus otsekohalduvas ja Ameerika raamatupidamisstandardis	16
1.4.1. Vara soetamine ja kasutusvalmidusse viimine	16
1.4.2. Põhivara edasine kasutamine	16
1.4.3. Materiaalse põhivara allahindamine	17
1.4.4. Materiaalse põhivara üleshindamine, varaklasside kajastamine ja laenukasutuse kapitaliseerimine	18
1.4.5. Järeldused otsekohalduvas standardis ja Ameerika raamatupidamisstandardis materiaalse põhivara kajastamise võrdlemise kohta	19
2. IMMATERIAALSE PÕHIVARA KAJASTAMISE ÜLDPÕHIMÕTTED	21
2.1. Immateriaalse põhivara mõiste ja liigitamine	21
2.2. Immateriaalse vara esmane ja edasine kajastamine IAS 38 alusel	25
2.3. Immateriaalse vara esmane ja edasine kajastamine US GAAP ASC 350 alusel	28
2.4. Immateriaalse põhivara kajastuse võrdlus otsekohalduvas ja Ameerika raamatupidamisstandardis	32
2.4.1. Firmaväärtuse ja muu immateriaalse põhivara väärtuse languse käsitlemine	33
2.4.2. Uurimis- ja arenduskulutuste käsitlemine	33
2.4.3. Kaitstud immateriaalne põhivara	34
2.4.4. Järeldused otsekohalduvas standardis ja Ameerika raamatupidamisstandardis immateriaalse põhivara kajastamise võrdlemise kohta	34
3. PÕHIVARA KÄSITLUSE ANALÜÜS OTSEKOHALDUVAT JA AMEERIKA RAAMATUPIDAMISSTANDARDIT KASUTAVATES ETTEVÕTETES	36
3.1. Valimi koostamine	36
3.1.1. Valitud ettevõtete tutvustus	36
3.2. Materiaalse ja immateriaalse põhivara osatähtsuse analüüs	37
3.3. Põhivara kajastamise erinevused ja sarnasused	40
KOKKUVÕTE	46

SUMMARY	50
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	53
LISAD	56
Lisa 1. Firmaväärtuse allahindluse protsess	56
Lisa 2. Muu immateriaalse põhivara bilansiline maksumus aastatel 2008 ja 2018.....	58
Lisa 3. Lihtlitsents	59

LÜHIKOKKUVÕTE

Magistritöö on kirjutatud teemal „Materiaalse ja immateriaalse põhivara arvestuse erisused otsekohalduva standardi ja Ameerika raamatupidamisstandardi vahel“. Otsekohalduv standard ja Ameerika raamatupidamisstandard on maailmas kaks enamkasutatavat raamatupidamisstandardit. Aastaid on neid kahte standardit püütud ühildada. Otsekohalduvat standardit on tihti klassifitseeritud kui printsiiipõhist ja Ameerika raamatupidamisstandardit kui reeglite põhist standardit. Kuigi tänaseks on need standardid suhteliselt sarnased, leidub siiski olulisi ja suurte mõjudega erinevusi.

Magistritöö eesmärk on analüüsida materiaalse ja immateriaalse põhivara raamatupidamises kajastamise erinevusi ja sarnasusi vastavalt sellele, kas kasutatakse otsekohalduvat standardit või Ameerika raamatupidamisstandardit. Eesmärgini jõudmiseks on püstitatud kolm uurimisülesannet. Sellest lähtuvalt on magistritöö sisuline osa jaotatud kolmeks – materiaalsel põhivara käsitlev, immateriaalsel põhivara käsitlev ning ettevõtteid analüüsiv peatükk.

Magistritöö käigus analüüsitakse esialgu materiaalse ja immateriaalse põhivara mõistet ja liigitamist ning esmast ja edasist kajastamist vastavalt otsekohalduvale standardile ja Ameerika raamatupidamisstandardile. Seejärel on koostatud mõlema peatüki lõppu võrdlev alapeatükk, mis võtab kokku kahe standardi vahel esinevad erinevused.

Empiiriliseks uuringuks on valitud viis tootmisettevõtet, millest kolm järgivad Ameerika raamatupidamisstandardit ja kaks otsekohalduvat standardit. Analüüsi tulemus näitab, et valitud ettevõtete vahel esinevad samasugused erinevused nagu teoreetilisest võrdlusest selgus ning osad erinevused on suurema olulisusega.

Võtmesõnad: materiaalne põhivara, immateriaalne põhivara, otsekohalduv standard, Ameerika raamatupidamisstandard, IAS 16, IAS 38, ASC 350, ASC 360, erinevus, võrdlus

SISSEJUHATUS

Tootmisettevõtete koguvaradest moodustavad materiaalsed põhivarad märkimisväärse osa. Samuti on viimasel aastakümnel hakanud kiirelt kasvama ettevõtete arv, mille väärtus põhineb intellektuaalsel omandil ja immateriaalsetel varadel, näiteks infotehnoloogia valdkonnas. Rahvusvahelised finantsaruandluse standardid (IFRS – *International Financial Reporting Standards*) ja Ameerika Ühendriikide üldtunnustatud raamatupidamispõhimõtted (US GAAP – *Generally Accepted Accounting Principles*) on maailmas kaks enimlevinumat ja olulisemat raamatupidamisstandardit. Neid standardeid on püütud aja jooksul ühildada ja tänaseks päevaks on standardite arvestuskriteeriumid väga sarnased, kuid esineb ka erinevusi. Aastate jooksul on tekkinud aina enam ettevõtteid, mis tegutsevad ülemaailmselt. Nende ettevõtete juhtkonnad peavad seega langetama olulise otsuse, milliseid standardeid oma igapäevases raamatupidamistöös järgida.

Töö sujuvamaks lugemiseks on edaspidi viidatud rahvusvahelisele finantsaruandluse standardile kui otsekohalduvale standardile (Raamatupidamise seadus, §17, lg 2) ja Ameerika Ühendriikide üldtunnustatud raamatupidamispõhimõtetele kui Ameerika raamatupidamisstandardile.

Empiirilise uuringu läbiviimiseks ja andmete analüüsimiseks kasutab autor kvalitatiivseid uurimismeetodeid. Käesoleva magistr töö eesmärgiks on analüüsida materiaalse ja immateriaalse põhivara kajastamise erinevusi ja sarnasusi vastavalt otsekohalduvale standardile ja Ameerika raamatupidamisstandardile. Magistr töö eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised uurimisülesanded:

- 1) Võrrelda materiaalse põhivara olemuse, esmase ja edasise kajastamise käsitlusi otsekohalduva standardi ja Ameerika raamatupidamisstandardi vahel;
- 2) Võrrelda immateriaalse põhivara olemuse, esmase ja edasise kajastamise käsitlusi otsekohalduva standardi ja Ameerika raamatupidamisstandardi vahel;
- 3) Analüüsida, kui võrreldavad on otsekohalduvat standardit ja Ameerika raamatupidamisstandardit kasutavates ettevõtetes koostatud finantsaruannetes kajastuvad materiaalse ja immateriaalse põhivara andmed. Vaatluse alla võeti põhivarade algne

arvelevõtmine, amortisatsioonimeetodid, põhivara ümberhindamise lubamine või keelamine ja põhivara kasutamise käigus tehtud parandused ning nende kajastamine.

Tulemuste analüüs, omapoolsed järeldused ja ettepanekud esitatakse uuringus kirjeldava tekstina. Informatsiooni kompaktsemaks esitamiseks ja näitlikustamiseks kasutatakse tabelleid ja jooniseid. Magistritöö uurimisobjektid on:

- 1) IAS 16 (*International Accounting Standard 16 – Property, Plant and Equipment*),
- 2) IAS 38 (*International Accounting Standard 38 – Intangible Assets*),
- 3) ASC 360 (*Accounting Standards Codification 360 – Property, Plant, and Equipment*),
- 4) ja ASC 350 (*Accounting Standards Codification 350 – Intangibles – Goodwill and other*).

Magistritöö kaks esimest peatükki on kirjeldavad, kus autor analüüsib materiaalse ja immateriaalse põhivara mõistet, liigitamist ja esmast ning edasist kajastamist. Otsekohalduva standardi ja Ameerika raamatupidamisstandardi omavahelisel võrdlemisel kasutatakse teemakohaseid juhendeid, teemat käsitlevaid raamatuid, õpikuid ja audiitorfirmade avaldatud artikleid ning materjale, kus on põhirõhk kahe standardi erinevuste uurimisel. Esimene ja teine peatükk on mõlemad jaotatud neljaks alapeatükiks. Esimene alapeatükk kirjeldab vastavalt materiaalse või immateriaalse põhivara mõistet ja liigitamist. Teine ja kolmas alapeatükk kirjeldavad materiaalse või immateriaalse põhivara esmast ja edasist kajastamist vastavalt otsekohalduvale standardile ja Ameerika raamatupidamisstandardile. Viimased alapeatükid on võrdlevad ja võtavad kokku eelnevalt läbitöötatud informatsiooni ning edastavad lugejale kahe standardi erinevused põhivara osas.

Kolmas peatükk on rakenduslik, milles kahe eelneva peatüki alusel analüüsib autor viie rahvusvahelise ettevõtte majandusaasta aruannetest tulenevaid erinevusi põhivara arvestuses. Majandusaasta aruannetest on kasutatud bilansilisi näitajaid ja materiaalsel ning immateriaalsel põhivara käsitlevaid lisasid.

1. MATERIAALSE PÕHIVARA KAJASTAMISE ÜLDPÕHIMÕTTED

Käesolevas peatükis analüüsitakse materiaalse põhivara olemust ja erinevaid arvestuskordasid vastavalt otsekohalduale standardile, Ameerika raamatupidamisstandardile ning eriala autorite seisukohtadele.

1.1. Materiaalse põhivara mõiste ja liigitamine

Järgnevalt on otsekohalduva standardi, Ameerika raamatupidamisstandardi ja erialase teaduskirjanduse põhjal võrreldud materiaalse põhivara definitsioone ja liigitamise võimalusi.

Materiaalne põhivara on vara, mida kasutatakse ettevõttes tavapärase äritegevuse korral kasutatavate pikaajaliste põhivaraobjektide klassifitseerimiseks. Sellesse kategooriasse kuulumiseks peab varal olema kolm omadust (Nikolai, Bazley 2003, 372-373):

- 1) Vara tuleb hoida kasutamiseks ja mitte investeringuks. Materiaalse põhivarana tuleb klassifitseerida ainult tavapärase äritegevuse käigus kasutatavad varad. Tühja maad või ehitisi ei tohi materiaalse põhivara alla klassifitseerida ja need tuleb liigitada kinnisvarainvesteeringuteks. Võimalik, et teatud tüüpi vara võib üks ettevõtte liigitada materiaalseks põhivaraks ja teine varudeks. Näiteks kaubaveoettevõttele kuuluvad veokid arvatakse selle ettevõtte materiaalsesse põhivarasse, samas kui edasimüüjale kuuluvad veokid klassifitseeritakse varudena.
- 2) Materiaalse põhivara eeldatav eluiga peab olema üle ühe aasta. Vara kujutab endast tulevast kasu, mida ettevõtte saab kogu vara eluea jooksul. Materiaalse põhivarana kajastamiseks peab varaobjekti eluiga ületama ühe aasta või töötssükli, olenevalt sellest, kumb on pikem. Seetõttu eristatakse seda vara muudest varadest, näiteks kaubavarudest, mis eeldatavasti tarbitakse jooksva aasta jooksul. Pika elueaga varad jäävad siiski materiaalse põhivara kategooriasse, isegi kui ettevõtte kavatses need järgmisel aastal müüa.
- 3) Materiaalne vara peab oma olemuselt olema füüsilise sisuga. See peab olema materiaalne aine, mida saab näha ja katsuda. Seevastu immateriaalsetel varadel, näiteks firmaväärtusel

või patentidel, puudub aineeline vorm. Erinevalt toorainest ei muuda materiaalne põhivara üldjuhul oma füüsilisi omadusi ega kuulu toote sisse.

IAS 16 § 6 defineerib materiaalse põhivara kui vara, mida hoitakse kauba tootmiseks, tarnimiseks, teenuste osutamiseks, teistele rentimiseks või halduslikel eesmärkidel. Lisaks eeldatakse, et varasid kasutatakse kauem kui ühe perioodi jooksul. Materiaalse põhivara kasulik eluiga on määratud kui (*ibid.*):

- 1) periood, mille jooksul vara on eeldatavasti ettevõtte poolt kasutamiseks saadaval;
- 2) toodangu või sarnaste ühikute arv, mida ettevõtte eeldab varast saada.

Ameerika raamatupidamisstandardi ASC 360 kohaselt on materiaalne põhivara vara, mis on materiaalne (varal on füüsiline sisu), on suhteliselt pikaäegne ja annab tulevikus mõõdetavat kasu (Bragg 2011, 445).

Olenevalt ettevõtte tegevusalast võivad materiaalse põhivara liigitusse kuuluda sõidukid, kontoritehnika, ehitised, maa, loomad jne. Tavaliselt on ettevõtte raamatupidamise sise-eeskirjas määratud alampiir, millest kõrgema maksumusega varad klassifitseeritakse materiaalse põhivarana. Otsekohalduva standardi, Ameerika raamatupidamisstandardi ja erialase kirjanduse definitsioonid materiaalsele põhivarale sisult kattuvad. Kõige detailsema definitsiooni annab materiaalsele põhivarale erialaline kirjandus. Standardites on edastatud põhiline info raamatupidajate töövajadustest lähtuvalt.

1.2. Materiaalse põhivara esmane ja edasine kajastamine IAS 16 alusel

IAS 16 lubab ettevõttel vara esmaseks arvestusmeetodiks valida kas soetusmaksumuse mudeli või ümberhindluse mudeli. Valitud meetodit tuleb rakendada kõikide põhivara gruppide osas. Soetusmaksumuse mudel tähendab materiaalse põhivara kajastamist varaobjekti soetusmaksumuses, millest on maha arvatud akumulieeritud kulum ja võimalikud väärtuse langusest tulenevad allahindlused. Materiaalse põhivara objekti, mis vastab varana kajastamise kriteeriumitele, hinnatakse selle soetusmaksumuses. Materiaalse põhivara maksumus sisaldab (IAS 16 §16):

- 1) varaobjekti ostuhinda, sealhulgas imporditollimakse ja tagastamatuid ostumakse peale kaubandussoodustuste ja allahindluste mahaarvamist;

- 2) kulused, mis on otseselt seotud vara transpordiga kavandatud asukohta ja seisundisse, mis on vajalikud selle varaobjekti toimimiseks;
- 3) varaobjekti demonteerimise, eemaldamise ja selle asukoha taastamise kulude esialgset kalkulatsiooni.

Ümberhindluse mudeli puhul tuleb materiaalse põhivara objekt, mille väärtust saab usaldusväärsetl mõõta, kajastada ümberhinnatud väärtuses. See on varaobjekti õiglane väärtus ümberhindluse kuupäeval, millest on maha arvatud hilisem akumulieeritud kulum ja hilisemad väärtuse langusest tulenevad akumulieeritud kahjumid. Ümberhindlusi tuleb läbi viia piisavalt regulaarselt tagamaks, et bilansiline maksumus ei erineks oluliselt õiglasest väärtusest. Bilansiline maksumus määratakse õiglasest väärtuse alusel kindlaks aruandeperioodi lõpus. (IAS 16 §29-31)

Vara õiglane väärtus on usaldusväärsetl mõõdetav juhul, kui erinevused mitmete mõõtmistulemuste vahel ei ole suured, või kui erinevate hinnangute tõestuste tõenäosused on mõistlikult hinnatavad. Kui ettevõtte suudab usaldusväärsetl mõõta saadud või loovutatud vara õiglast väärtust, kasutatakse saadud vara soetusmaksumuse määramiseks loovutatud vara õiglast väärtust, välja arvatud juhul, kui saadud vara õiglane väärtus on selgemini määratav. (IAS 16 §26)

2019. aastal väljaantud ümberhindluse mudelile keskenduvast artiklis jõuavad autorid ühisele arvamusele, et ümberhindluse mudelit kasutavate ettevõtete materiaalse põhivara kajastused on asjakohasemad. Uuringust selgub lisaks, et materiaalse põhivara ümberhindamine on korrelatsioonis aktsiahindadega ja on abiks tulevase tulu prognoosimisel. (Herrmann *et al.* 2006, 57)

Üht liiki materiaalse põhivara objektid hinnatakse ümber üheaegselt, et vältida varade valikulist ümberhindlust ja hoida ära finantsaruannetes eri kuupäevadel ja erinevatel alustel mõõdetud soetusmaksumuste ja väärtuste segunemist. Varade liike lubatakse ka jooksvast ümber hinnata, kui varade liigi ümberhindlust teostatakse lühikese ajavahemiku jooksul ja ümberhindlusi ajakohastatakse. Kui vara bilansilist jääkmaksumust ümberhindamise tulemusena suurendatakse, kajastatakse selle suurenemine muus koondkasumis ning akumulieeritakse omakapitalis ümberhindluse reservi alla. Suurenemist tuleb kajastada kasumiaruandes ulatuses, milles see tühistab varem kajastatud vara ümberhindluse languse. Kui vara bilansilist jääkmaksumust ümberhindluse tulemusel vähendatakse, kajastatakse vähenemine kasumis või kahjumis. Vähenemist kajastatakse muus koondkasumis konkreetse vara ümberhindamisjärgis sisalduva

krediidijäägi ulatuses. Muus koondkasumis kajastatud vähenemine vähendab ümberhindluse ülejäägi all omakapitalis kogunenud summat. (IAS 16 §38-40)

Materiaalse põhivara objekti iga osa, mille soetusmaksumus on oluline objekti kogumaksumuse suhtes, amortiseeritakse eraldi. Iga perioodi kulumit kajastatakse kasumiaruandes, aga välja arvatud juhul, kui see sisaldub muu vara bilansilises maksumuses. Põhivaraobjekti amortiseeritav summa jaotatakse süstemaatiliselt kuludesse vara kasuliku eluea jooksul. Vara kasulik eluiga vaadatakse üle vähemalt iga majandusaasta lõpus ning kui ootused erinevad varasematest hinnangutest, arvestatakse muudatust raamatupidamisliku hinnangu muutumisena vastavalt IAS 8-le (*Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors*). Kasutatud amortisatsioonimeetod peab kajastama seda suundumust, mille kohaselt ettevõtte eeldab saada varast tulevast majanduslikku kasu. Põhivaraobjektile rakendatud amortisatsioonimeetod vaadatakse läbi vähemalt iga majandusaasta lõpus ning kui varaga seotud tulevaste majanduslike hüvede eeldatav tarbimiskäitumine on oluliselt muutunud, tuleb amortisatsioonimeetodit muuta nii, et see kajastaks muutunud mustreid. Sellist muutust arvestatakse raamatupidamisliku hinnangu muutusena vastavalt standardile IAS 8. (IAS 16 §43, 48, 50-51) Järgnevalt on välja toodud mitme autori esitatud lühikirjeldused erinevate amortiseerimismeetodite kohta.

Lineaarse meetodi puhul arvestatakse amortiseeritav osa materiaalse põhivara soetusmaksumuse ja lõppväärtuse vahena ning kantakse see võrdsete osadena kuludesse. Lineaarne meetod on asjakohane, kui ettevõtte hinnangul on varast saadav kasu kogu vara eluperioodi vältel ligikaudu püsiv. (Nikolai, Bazley 2003, 418)

Kui seadmete kasutamine periooditi varieerub, võib tootmisühikute meetod pakkuda lineaarse meetodiga võrreldes kulude paremat vastavust tuludele. Tootmisühikuid võib väljendada tooteühikutes või mis tahes muus mõõtühikus (näiteks töötundides või läbitud kilomeetrites). Tootmisühikute meetodi kohaselt jagatakse vara maksumus, millest lahutatakse selle hinnanguline lõppväärtus, ühikute koguarvuga, mida juhtkond prognoosib vara tööea jooksul toodetavat. Nii saadakse amortisatsioonimäär. Seejärel leitakse arvestusperioodil kasutatud amortisatsiooni summa. Selleks korrutatakse sellel kindlal perioodil toodetud ühikud ühiku amortisatsioonimääraga. (Larson, Miller 1995, 324)

Kahekordselt alaneva jäägi meetod on amortisatsiooni kiirarvestusmeetod. See meetod lähtub põhimõttest, et põhivara objekt toob suuremat kasu esimestel kasutusaastatel ja seetõttu tuleb

esimestel kasutusaastatel kuludesse kanda suuremad summad. Kahekordselt alaneva jäägi meetod kasutab kahekordset mahaarvestusmäära, mille summa arvutatakse lineaarse arvestusmäära korrutamisel kahega ning see määr korrutatakse põhivara objekti jooksva jääkmaksumusega. Jaan ja Lehte Alver mainivad oma raamatus neljandana ka kasutusaastate järjenumbrate summa põhist amortiseerimise meetodit. Selle puhul on samuti tegemist amortisatsiooni kiirarvestusmeetodiga. (Alver, Alver 2017, 248-249)

Materiaalse põhivara kasuliku eluea jooksul arvestatakse vara regulaarseid või tavapäraseid hoolduskulusid. Kapitaalremondiga seotud kulutused kapitaliseeritakse ainult siis, kui põhivara kasutusiga pikeneb või tootmisvõimsus suureneb. Vastasel juhul kantakse tehtud kulutused kuludesse. Otsekohalduv standard järgib seda põhimõtet ka juhul, kui vara on oluliselt parendatud. (Shamrock 2012, 15)

Otsekohalduv standard nõuab tingimustele vastava vara omandamise, ehitamise või tootmisega otseselt seotud intressikulude kapitaliseerimist. Nõuetele vastava vara omandamise, ehitamise või tootmisega otseselt seotud laenukasutuse kulutused tuleb kapitaliseerida selle vara soetusmaksumuse osana. Laenukasutuse kulutuste alla arvestatakse ka valuutakursi muutused. Standardis tunnistatakse, et muudel alustel kvalifitseeruva varaga otseselt seotud laenukulutuste summa kindlaksmääramine võib vajada eksperdihinnangut. (PWC 2019, 73)

Materiaalse põhivara allahindluse protsess nõuab vara bilansilise maksumuse võrdlemist selle kaetava väärtusega. Vara kaetavat väärtust näitab järgnevalt kirjeldatud kahest muutujast suurim (Gordon 2018, 190):

- 1) vara õiglase väärtus, millest on maha arvatud müügikulutused;
- 2) tulevaste rahavoogude nüüdisväärtus.

Kui kaetav väärtus on väiksem kui bilansiline maksumus, kajastatakse kahjum vara väärtuse langusest (*ibid.*).

Materiaalse põhivara müügi puhul eemaldatakse varaobjekt bilansist ning müügist saadud kasum või kahjum näidatakse kasumiaruandes eraldi kirjel. See tähendab, et seda ei seostata otseselt põhitegevuse tuludega. Otseselt materiaalse põhivara võõrandamisega seotud kulud arvestatakse kasumiaruandes tavapäraselt. Otsekohalduva standardi kohaselt on materiaalse põhivara müügi jaoks vajalik üksikasjalik teave. Sinna lisandub amortisatsioonikulu, soetusmaksumus suuremate klasside kaupa (nt seadmed, maa jne), akumulieeritud kulum, klasside jaoks kasutatud

amortisatsioonimeetodite kirjeldus, saldode lisanduste muutused (kapitalikulud), omandamiste, amortisatsiooni ja väärtuse langusest tulenevad kahjumid, väärtuse languse tühistamised, ümberhindluse muutused (kui kasutatakse ümberhindluse mudelit), välisvaluuta ümberarvestuse muudatused ja muud muudatused, mis on olulised põhivara muutuse mõistmiseks. Otsekohalduva standardi järgi hõlmab kvalitatiivne avalikustamine (Shamrock 2012, 16-17):

- 1) omandipiirangute ning kohustuste tagatiseks panditud materiaalse põhivara olemasolu ja ulatust;
- 2) kulude summat, mis kajastatakse materiaalse põhivara bilansilises maksumuses selle ehituse käigus;
- 3) materiaalse põhivara omandamiseks võetud lepinguliste kohustuste summat.

IAS 16 on materiaalse põhivara esmase ja edasise kajastamise detailne juhend. See standard kirjeldab suurema osa materiaalse põhivara raamatupidamiskäsitlusest. Materiaalne põhivara võetakse esialgu arvele selle soetusmaksumuses, hiljem on võimalik valida kas soetusmaksumuse või ümberhindluse mudeli vahel. Materiaalset põhivara amortiseeritakse kogu eluea jooksul ja kulumi summa jaotatakse süstemaatiliselt kogu kasuliku eluea peale. Standard on esmakasutajale läbitöötamiseks mugav, kuna kogu informatsioon on koos ühes failis ning navigeerimine ja ülesehitus on lihtsustatud.

1.3. Materiaalse põhivara esmane ja edasine kajastamine US GAAP ASC 360 alusel

Kuigi Ameerika raamatupidamisstandardis ei ole põhivara käsitlevat terviklikku juhendit, sarnaneb ASC 360 materiaalse põhivara käsitlus otsekohalduva standardi IAS 16-ga, mis hõlmab kasutamiseks hoitavat materiaalsel vara, mida eeldatavasti kasutatakse kauem kui üks aruandeperiood.

Materiaalne põhivara on füüsilise vormiga vara, mida ettevõtte kasutab kasumi teenimiseks (näiteks metalli vormimismasin autotehases). Lisaks kategoriseeritakse Ameerika raamatupidamisstandardi järgi materiaalse varana ka ettevõtte siseselt arendatud tarkvara. See tähendab, et arendatud tarkvara võib kvalifitseeruda kapitaliseerimisele nagu ka ostetud tarkvara. (Shamrock 2012, 13)

Ameerika raamatupidamisstandardi ASC 360 kohaselt võetakse materiaalne põhivara esialgselt arvele soetusmaksumuses. Omandamisel kapitaliseerib ettevõtte kõik kulutused, mis on vaja teha vara kasutuskohta toimetamiseks ja sealseks ülesseadmiseks. Materiaalse põhivaraga seotud kulutused on näiteks: (Bragg 2011, 447):

- 1) müügi-, kasutus- aktsiisi- ja muud ostu eest tasutud maksud;
- 2) imporditollimaksud;
- 3) veokulud ja nendega seotud saatmiskindlustusmaksud;
- 4) ladustamise- ja käitlemiskulutused;
- 5) paigaldus- ja seadistuskulutused;
- 6) sihtasutuse ja muud varale korraliku toe pakkumisega seotud kulutused;
- 7) omandatud vara korrastamise kulutused, mis on ette nähtud kasutamiseks ettevalmistamisel.

Materiaalse põhivara edasine kajastamine hõlmab amortisatsiooni. Amortisatsioon on põhivara soetusmaksumuse süstemaatiline jaotamine arvestusperioodidele, millal materiaalselt põhivara kasutatakse. Amortisatsioonimeetodid on pikemalt selgitatud eelnevas peatükis (vt p 1.2.). Ameerika raamatupidamisstandard ei nõua materiaalse põhivara kasuliku eluea regulaarset ülevaatamist, kuid jätab selle kehtima juhul, kui väärtuse languse kriteeriumid loetakse täidetuks. (Shamrock 2012, 14)

Ameerika raamatupidamisstandardi kohaselt võib materiaalselt põhivara allahinnata üksikult kui ka varagrupina. Vara väärtuse langusest tulenev kahjum kajastatakse siis, kui varagrupi bilansiline maksumus on suurem kui diskonteerimata rahavood, mida eeldatakse varagrupist saada ja vara bilansiline maksumus ületab õiglast väärtust. Väärtuse langusest tulenev kahjum on varagrupi bilansilise maksumuse ja õiglase väärtuse vahe. (Stuart 2020, 6) Väärtuse languse näitajate olemasolu korral võtab ettevõtte kasutusse vara või varagrupi väärtuse languse arvutamisel kahe-etapilise lähenemisviisi (Deloitte 2019, 14):

- 1) Bilansilist maksumust võrreldakse materiaalse põhivara kasutusest saadavate diskonteerimata rahavoogude summaga. Kui bilansilist maksumust ei kaeta, arvutatakse ja kajastatakse väärtuse langusest tulenev kahjum teises etapis.
- 2) Summa, mille võrra vara bilansiline maksumus ületab õiglast väärtust, kirjendatakse väärtuse languse kahjumina.

Vara väärtuse langusest tuleneva kahjumi hilisem tühistamine on keelatud (*Ibid.*).

Kui remondi- ja hoolduskulutused ei pikenda vara kasulikku eluiga, suurenda selle tootlikkust, paranda selle töö efektiivsust ega lisa täiendavat tootmisvõimsust, siis kajastatakse kulud tekkepõhiselt ega kapitaliseerita. (Flood 2017, 405) Kui remont on oluline ja selle käigus asendatakse üks või mitu komponenti, siis nende komponentide amortiseeritud soetusmaksumus kantakse bilansist maha ja kajastatakse kasumiaruandes kulumina. Komponenti asendamise kulutused kapitaliseeritakse ja amortiseeritakse kasuliku eluea jooksul. Üldiselt ei ole komponendi kasulik eluiga pikem kui esmase varaobjekti kasulik eluiga, välja arvatud juhul, kui komponenti saab ilma suurema vaevata muuks eesmärgiks kasutada. Seetõttu võib komponendi kasulik eluiga erineda asendatud komponendi tööeast. Ameerika raamatupidamisstandardi kohaselt ei ole komponentmeetodit määratletud, kuigi see pole ka keelatud. (Shamrock 2012, 15)

Ameerika raamatupidamisstandardis ei ole eraldi juhendit kinnisvarainvesteeringute jaoks. Kinnisvarainvesteering tuleb kajastada soetusmaksumuses, millest on maha arvatud akumulieeritud kulum ning vara ümberhindlus ei ole lubatud. (Christodouloupoulou 2011, 265)

Nõuetele vastava vara sihtotstarbeliseks kasutamiseks ettevalmistamisel on vaja intressikulud kapitaliseerida. Standardis ei nõuta kaalutud keskmise kapitaliseerimismäära määramisel kõigi laenude intressikulude arvestamist. Lisaks ei loeta laenukasutuskulutuste alla valuutakursi erinevustest tulenevat kahjumit. (PWC 2019, 74)

Materiaalse põhivara müügist saadud kasum või kahjum näidatakse kasumiaruandes eraldi real. Müügi puhul avalikustatakse majandusaasta aruandes amortisatsioonikulu, jäägid suuremate klasside kaupa (nt seadmed, maa jne), akumulieeritud kulum ja klasside jaoks kasutatud amortisatsioonimeetodite kirjeldus. (Shamrock 2012, 15-16)

Ameerika raamatupidamisstandardi juhend ASC 360 reguleerib materiaalse põhivara raamatupidamiskäsitlust. See juhend ei ole detailne ning parema ülevaate saamiseks on soovituslik kasutada lisaks teemakohaseid teadusallikaid. Lisaks ei ole juhendi ülesehitus esmakasutajale läbitöötamiseks kuigi mugav.

1.4. Materiaalse põhivara kajastuse võrdlus otsekohalduvas ja Ameerika raamatupidamisstandardis

Üks peamisi erinevusi otsekohalduva standardi ja Ameerika raamatupidamisstandardi vahel tuleneb nende kontseptuaalsetest lähenemisviisidest. Nimelt Ameerika standard on reeglitel põhinev, otsekohalduv standard aga printsiibipõhine. On autoreid, kellest lähtuvalt saab ka printsiibipõhises raamatupidamissüsteemis tõlgendada seisukohti ja juhiseid kui reegleid, mitte printsiipe. (Forgeas, 2008) FASB-i väljastatud artiklis märgitakse, et alates 2013. aastast nõuavad või lubavad Euroopa Liit ja enam kui 100 teist riiki kasutada IASB välja antud otsekohalduvat standardit või selle kohalikku varianti. FASB ja IASB on teinud koostööd alates 2002. aastast, et täiustada ning lähendada otsekohalduvat standardit ning Ameerika raamatupidamisstandardit.

Eelnevatest peatükkidest selgub, et mõlemal raamatupidamisstandardil on sarnaseid kajastamiskriteeriumeid, kuid esineb ka erinevusi. Järgnevalt analüüsib autor suuremaid erinevusi otsekohalduva standardi ja Ameerika raamatupidamisstandardi vahel.

1.4.1. Vara soetamine ja kasutusvalmidusse viimine

Nii otsekohalduv standard kui ka Ameerika raamatupidamisstandard määravad, et vara soetamise ja kasutusvalmidusse viimisega otseselt seotud kulutused tuleb arvestada vara soetusmaksumusse, kui tulevane majanduslik kasu on tõenäoline ja seda saab usaldusväärsetl mõõta. Sarnasus on ka vara demonteerimise ja objekti taastamise kulutuste soetusmaksumusse arvestamisel.

1.4.2. Põhivara edasine kasutamine

Erinevus ilmneb materiaalse põhivara edasise kasutuse raamatupidamisarvestuses. IAS 16 lubab peale esmast arvele võtmist valida arvestusmeetodiks kahe mudeli vahel. Nendeks on:

- 1) soetusmaksumuse mudel, millest on maha arvatud akumulieeritud kulum ja vara väärtuse langusest tulenev akumulieeritud kahjum;
- 2) juhul, kui vara väärtust on võimalik usaldusväärsetl mõõta, siis ümberhindluse mudel, kus vara kajastatakse väärtuses, mis on võrdne selle õiglase väärtusega ümberhindluse kuupäeval, kus soetusmaksumusel on juba maha arvatud akumulieeritud kulum ja vara väärtuse langusest tulenev akumulieeritud kahjum.

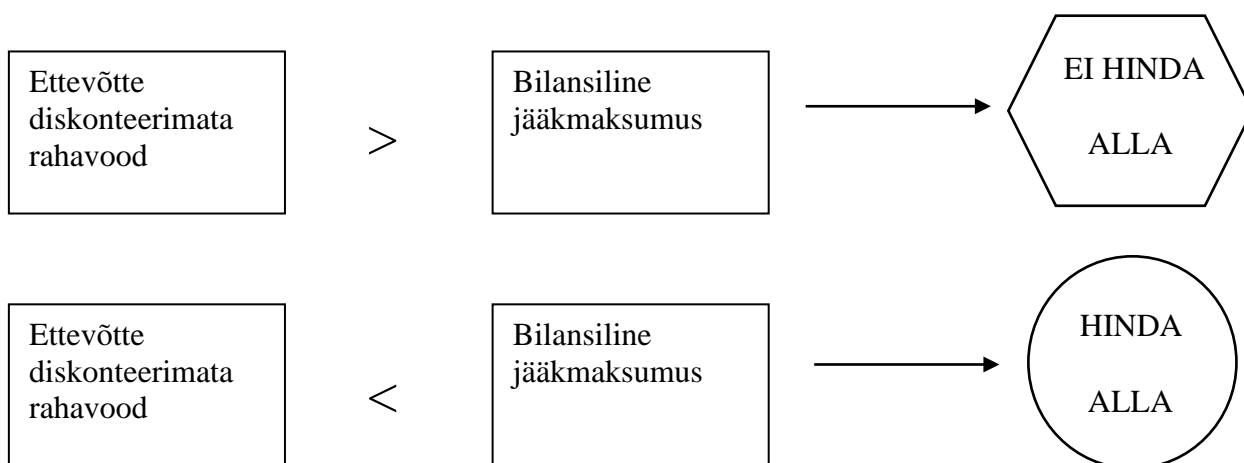
Ameerika raamatupidamisstandardi ASC 360 ei luba ümberhindluse mudelit kasutada ning nõuab vara arvestusmeetodina kasutada soetusmaksumuse mudelit.

1.4.3. Materiaalse põhivara allahindamine

Nii otsekohalduva standardi kui ka Ameerika raamatupidamisstandardi kohaselt võib materiaalsed põhivara alla hinnata eraldi või grupina, sõltuvalt sellest, kas varadele omistatavad iseseisvad rahavood eksisteerivad. Standardites kirjeldatud allahindamise meetodid erinevad omavahel nende määratlemise viisi poolest. Materiaalse põhivara väärtuse langus tuvastatakse ja mõõdetakse Ameerika raamatupidamisstandardi järgi kahe-etapilisena.

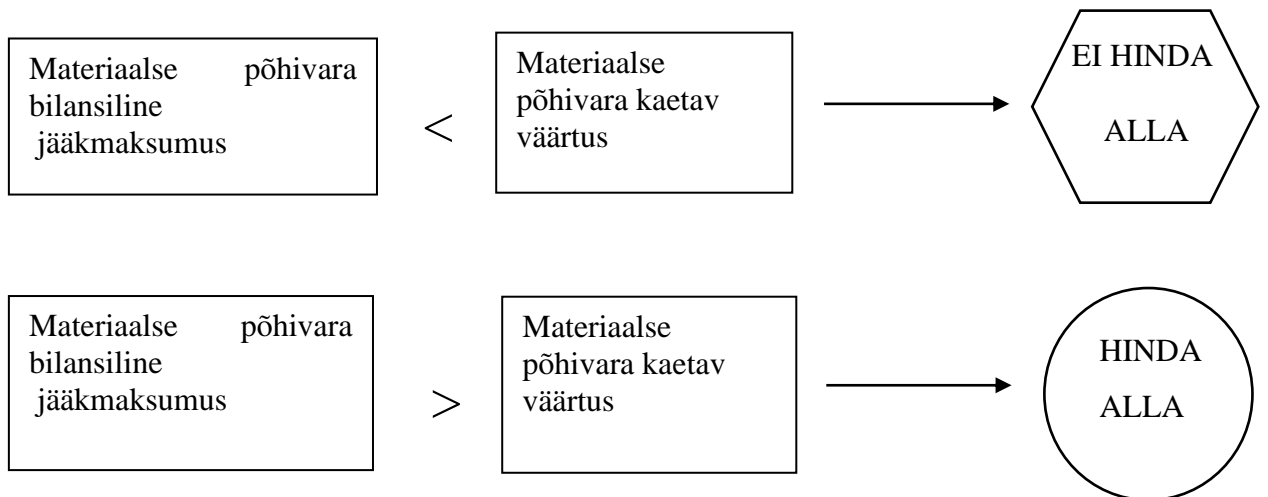
Esimeses etapis võrreldakse diskonteerimata rahavoogude summat materiaalse põhivara või varagrupi bilansilise jääkmaksumusega. Kui diskonteerimata rahavood ületavad bilansilist jääkmaksumust, peaks ettevõttel olema võimalik vara väärtus taastada, st väärtuse langus puudub. Kui bilansiline jääkmaksumus on suurem kui diskonteerimata rahavood, tuleb majandusüksusel mõõta materiaalse põhivara või varagrupi väärtuse langust teises etapis. Eeltoodut illustreerib joonis 1.

Joonis 1. Allahindluse esimene etapp – väärtuse test Ameerika raamatupidamisstandardi kohaselt
Allikas: Ameerika raamatupidamisstandard ASC 360 autori modifikatsioonidega

Teises etapis tuleb mõõta vara väärtuse langust. See tehakse materiaalse vara või varagrupi õiglase väärtuse määramise teel. Õiglast väärtust tuleb võrrelda vara bilansilise jääkmaksumusega. Nende vahe kirjendatakse kasumiaruandes kahjumina ja materiaalse põhivara jääkmaksumus vähendatakse õiglasele väärtusele.

Otsekohalduva standardi raames viiakse vara väärtuse languse määramine ja väärtuse languse arvutamine läbi ühes etapis. Otsekohalduva standardi põhine väärtuse allahindamise protsess on kokku võetud joonisega 2.

Joonis 2. Materiaalse põhivara allahindlus otsekohalduva standardi järgi
 Allikas: IAS 16 autori modifikatsioonidega

Kaetavat väärtust, mis on kõrgem kas tulevaste rahavoogude nüüdisväärtusest või vara õiglasest väärtusest, millest on maha arvatud realiseerimiskulutused, võrreldakse materiaalse põhivara bilansilise jääkmaksumusega. Kui bilansiline maksumus (jääkmaksumus) ületab kaetavat väärtust, on tegemist materiaalse põhivara väärtuse langusega. Vahe võrra vähendatakse materiaalse põhivara jääkmaksumust vara kaetavale väärtusele ning kahjum kirjendatakse kasumiaruandes.

1.4.4. Materiaalse põhivara üleshindamine, varaklasside kajastamine ja laenukasutuse kapitaliseerimine

Ameerika raamatupidamisstandard ei luba materiaalse põhivara üleshindamist. Otsekohalduva standardi järgi tegutsevatel ettevõtetel on seda aga võimalik teha ning üleshindamine kajastatakse omakapitalis ümberhindluse reservi kirjel ning muu koondkasumi kaudu.

Teine märkimisväärne erinevus kahe standardi vahel seisneb bilansis vara kategooriate klassifitseerimises, mis väljendub järgmises:

- 1) Ameerika raamatupidamisstandardi kohaselt ei määratleta kinnisvarainvesteeringuid eraldi varaklassina, mis eeldab kajastamist bilansis eraldi rühmana. IAS 30 aga defineerib kinnisvarainvesteeringut kui kinnisvaraobjekti, mida ettevõtte hoiab renditulu teenimise või väärtuse kasvu (või mõlemal) eesmärgil. Otsekohalduva standardi põhimõtete järgi võib kinnisvarainvesteeringute arvestuspõhimõtete valimisel lähtuda kas soetusmaksumuse või ümberhindluse mudelist. Ameerika raamatupidamisstandardi kohaselt kajastatakse

kinnisvarainvesteeringud kas materiaalse põhivarana või müügiotel põhivarana soetusmaksumuse mudeli kaudu, ümberhindluse mudel pole lubatud.

- 2) Otsekohalduv standard klassifitseerib sisemiselt arendatud tarkvara immateriaalse põhivara kategooriasse, kuid Ameerika raamatupidamisstandard liigitab tarkvaraga seotud kapitaliseeritud kulutused materiaalse põhivara alla.

Erinevad lähenemisviisid kapitaalremondile võivad põhjustada olulisi erinevusi amortisatsiooni- ja hoolduskuludes. Otsekohalduva standardi järgi tuleb kajastada suuremat amortisatsioonikulu ja Ameerika raamatupidamisstandardile vastavalt kohati suuremaid hoolduskulusid (Shamrock 2012, 14). Otsekohalduv standard nõuab, et võimalike muudatuste tegemiseks amortisatsioonis hindaksid ettevõtted materiaalse põhivara kasulikku eluiga igal aruandeperioodil. Ameerika raamatupidamisstandard iga-aastast ülevaatus ei nõua.

Mõlemad standardid, ASC 835 ja IAS 23, nõuavad tingimustele vastava vara omandamise, ehitamise või tootmisega otseselt seotud laenukasutuse kulutuste (nt intressikulude) kapitaliseerimist. Kvalifitseeruvate varade määratlemisel esineb väikeseid erinevusi. Otsekohalduva standardi kohaselt peab ettevõtte intressid kapitaliseerima, kui varade sihtotstarbeliseks kasutamiseks või müügivalmidusse jõudmiseks kuluv aeg on üle ühe majandusaasta. Ameerika raamatupidamisstandardi kohaselt tuleb ettevõttel intressikulud kapitaliseerida seni, kuni tingimustele vastavat vara valmistatakse ette selle sihtotstarbeliseks kasutamiseks. Siinkohal pole tähtis kui pikk on vara valmistamiseks vajalik aeg. Samuti ei luba otsekohalduv standard kasutada kapitaliosaluse meetodil arvestatud investeeringuid, kuid Ameerika raamatupidamisstandard seda teatud juhtudel lubab.

1.4.5. Järeldused otsekohaldavas standardis ja Ameerika raamatupidamisstandardis materiaalse põhivara kajastamise võrdlemise kohta

Kuigi Ameerika raamatupidamisstandardi ASC 360-s puudub terviklik juhend, mis käsitleks materiaalsel põhivara, sarnaneb selle standardi materiaalse põhivara määratlus otsekohalduva standardi IAS 16-ga. Materiaalse põhivara kajastamises otsekohaldavas standardis ja Ameerika raamatupidamisstandardis esineb mitmeid erinevusi. Mõned neist on olulisemad ja neil on suurem mõju bilansimahule. Autori arvates põhjustab olulisemaid erinevusi bilansimahus materiaalse põhivara allahindamise meetoodika. Kahe standardi erinevus kajastub kogu materiaalse põhivara allahindamise protsessis. Ameerika raamatupidamisstandardi järgi on võimalik kasutada kahe-etapilist lähenemisviisi, samas otsekohalduva standardi järgi toimub materiaalse põhivara

allahindamine ühes etapis. Oluline erinevus seisneb ka selles, et Ameerika raamatupidamisstandardi järgi hinnatakse tulevasi rahavooge nominaalväärtuses, st diskonteerimata, otsekohalduvas standardis – nüüdisväärtuses. Lisaks eelnevale ei luba Ameerika raamatupidamisstandard materiaalse põhivara allahindlust tühistada, kuid otsekohalduv standard seda lubab. See näitab, et Ameerika raamatupidamisstandard on konservatiivsem, kuna see ei kajasta turuväärtuse positiivseid muutuseid. Erisused esinevad ka kinnisvarainvesteeringute ja tarkvara kajastamisel bilansis. Kinnisvarainvesteeringute kajastamisel põhjustab liigendamine erinevatesse bilansirühmadesse ja erinevate arvestuspõhimõtete kasutamine erinevusi põhivara struktuuris ja ka bilansimahus. Soetusmaksumuse meetodi kasutamisel tekib amortisatsioonikulu, mis vähendab kinnisvarainvesteeringu jääkmaksumust bilansis, ümberhindluse meetodi kasutamisega võib kaasneda ka kinnisvarainvesteeringu väärtuse tõus või langus, olenevalt turusituatsioonist.

Ka sisemiselt arendatud tarkvara kajastamisel tekib erinevus bilansi struktuuris – otsekohalduva standardi järgi on tegemist immateriaalse põhivaraga, Ameerika raamatupidamisstandardi järgi aga materiaalse põhivaraga.

Materiaalse põhivara jääkmaksumusel bilansis ei ole küll seost selle vara õiglase väärtusega, kuid ikkagi on tähtis, et materiaalse põhivara kasulik eluiga oleks esitatud adekvaatselt. Otsekohalduv standard nõuab materiaalse põhivara kasuliku eluea hindamist igal aruandeperioodil, kuid Ameerika raamatupidamisstandard iga-aastast ülevaatus ei nõua. Sellest erinevusest tulenevad ka erinevad amortisatsioonikulud muudel võrdsetel tingimustel.

Laenukasutuse kulutuste kapitaliseerimise võrdluses nõuavad mõlemad standardid nende kulutuste kapitaliseerimist, erinevus on kvalifitseeruvate varade määratlemises. Siiski võib just see olla oluliseks erinevate standardite kasutamisest tulenevaks laenukasutuse kulutuste suuruse põhjuseks, mis omakorda mõjutab bilansimahtu läbi põhivara maksumuse ja kasumiaruande.

2. IMMATERIAALSE PÕHIVARA KAJASTAMISE ÜLDPÕHIMÕTTED

Käesolevas peatükis analüüsitakse immateriaalse põhivara mõistet ja erinevaid arvestuskordasid vastavalt otsekohalduale standardile, Ameerika raamatupidamisstandardile ning eriala autorite seisukohtadele.

2.1. Immateriaalse põhivara mõiste ja liigitamine

Immateriaalsel varal ei ole füüsilisi tunnuseid, pigem esindavad need omanikule kasulikke seaduslikke õigusi ja suhteid. Immateriaalse vara kõige olulisem tunnus on kõrge ebakindlus tulevaste saadavate hüvede väärtuse osas. Kõige tavalisemad immateriaalse põhivara näited on (Glautier, Underdown 1994, 181):

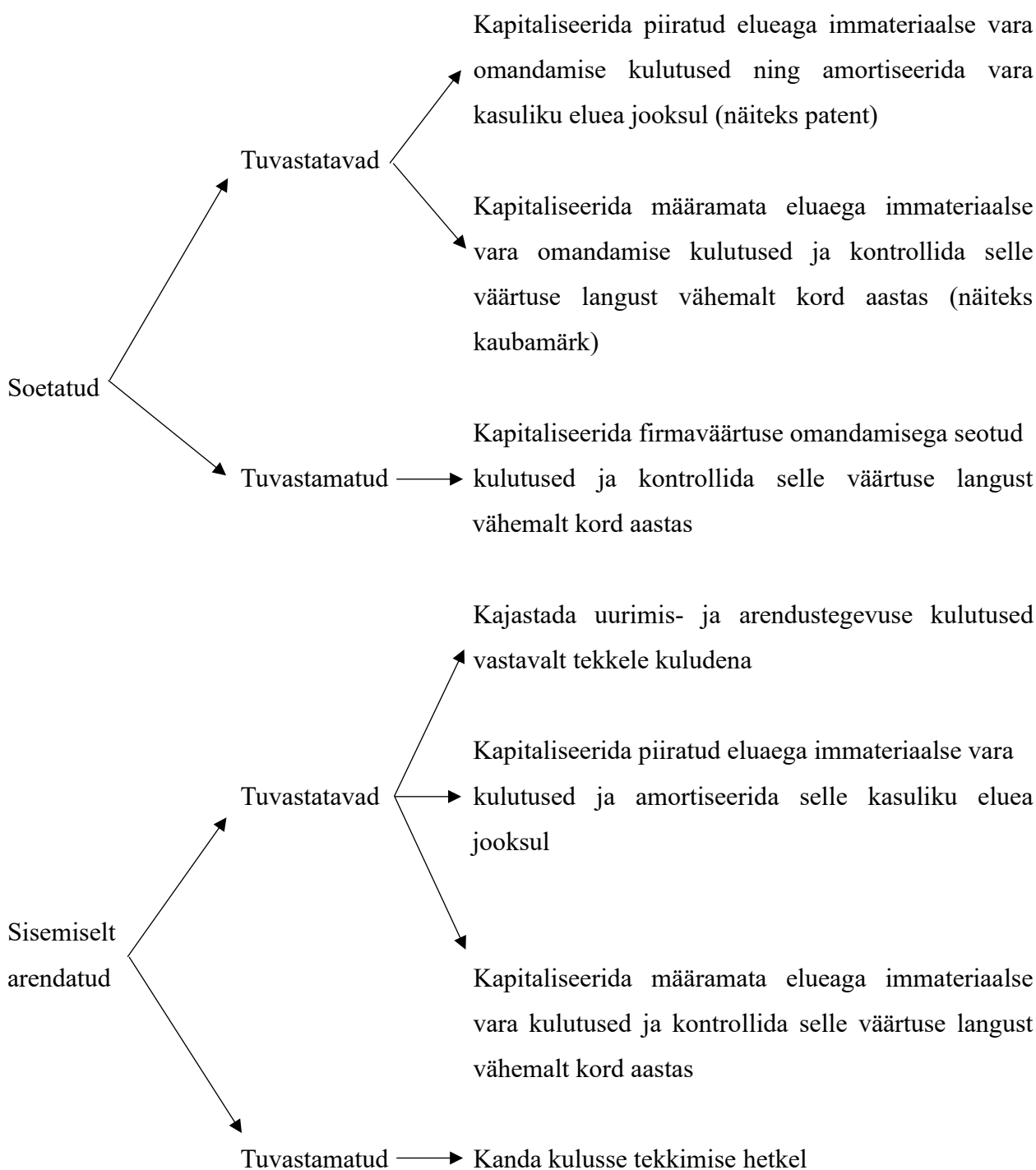
- 1) patent, autoriõigused ja kaubamärgid,
- 2) uurimis- ja arendustegevuse kulud,
- 3) firmaväärtus.

Immateriaalse põhivara arvestust käsitleb IAS 38 (*Intangible Assets*). Immateriaalse põhivara määratlus nõuab, et immateriaalne vara oleks eristatav firmaväärtusest (*goodwill*). Äriühenduses kajastatud firmaväärtus on vara, mis kajastab tulevast majanduslikku kasu ja mis tuleneb muudest äriühenduse poolt omandatud varadest, mida ei ole individuaalselt tuvastatud ja eraldi kajastatud. Tulevane majanduslik kasu võib tuleneda omandatud eristavate varade koostoimest või varadest, mis eraldi ei vasta finantsaruannetes kajastamise tingimustele. (IAS 38, §11)

Immateriaalsete varade arvestust käsitleb Ameerika raamatupidamisstandardis ASC 350 (*Intangibles – Goodwill and Other*). Standard defineerib immateriaalset põhivara kui vara, millel puudub füüsiline sisu. Eeltoodud definitsioon ei kehti firmaväärtuse kohta. Firmaväärtus on Ameerika raamatupidamisstandardi ASC 350 kohaselt vara, mis tähistab tulevast majanduslikku kasu, mis tuleneb muudest äriühenduse poolt omandatud varadest, mida ei ole eraldi identifitseeritud ega eraldi kajastatud. Kuigi otsekohalduva standardi ja Ameerika

raamatupidamisstandardi definitsioonide sõnastused ei kattu täielikult, on nad üldjoontes väga sarnased.

Immateriaalset põhivara võib ettevõtte klassifitseerida vastavalt sellele, kas see ostetakse teistelt või on sisemiselt välja arendatud. Lisaks sellele on võimalik neid varaobjekte klassifitseerida vastavalt sellele, kas need on tuvastatavad või tuvastamatud. (Nikolai 2003, 457) Joonisel 3 on autor illustreerinud immateriaalse põhivara liigitust.

Joonis 3. Immateriaalse põhivara objektide klassifitseerimine
Allikas: Autori koostatud Nikolai, Bazley 2003, 457 alusel

Vara on eristatav, kui see kas (IAS 38, §12):

- 1) on eraldatav, st seda on võimalik ettevõttest eraldada või jagada ning müüa, üle anda, litsentseerida, rentida või vahendada, kas eraldi või koos seotud lepinguga, eristatava vara või kohustistega, olenemata sellest, kas üksus kavatseb seda teha;
- 2) tuleneb lepingulistest või muudest seaduslikest õigustest, sõltumata sellest, kas need õigused on ettevõttest üleantavad, või muudest õigustest ja kohustistest eraldatavad.

IAS 38 paragrahvi 13 kohaselt on vara ettevõtte kontrolli (valitseva mõju) all juhul, kui ettevõtte võib alusvarast saada tulevast majanduslikku kasu ja piirata teiste juurdepääsu sellele kasule. Ettevõtte võime immateriaalsest varast tulenevat majanduslikku kasu kontrollida tuleneb tavaliselt seaduslikest õigustest, mis on kohtus täitmisele pööratavad. Juriidiliste õiguste puudumisel on keerulisem valitsevat mõju tõestada.

Immateriaalse põhivara alla kuuluvad patendid, tarkvara, autoriõigused, kaubamärgid, klientide nimekirjad, frantsiisid jm. Patent on ainulaadne õigus kasutada, toota või müüa patendiga kaitstud toodet või teenust. Juhul, kui patendi eluea jooksul tekivad kulud selle kasutamise seaduslikkuse tõendamiseks, siis need kapitaliseeritakse juhul kui lahend on positiivne. Juhul kui lahend on negatiivne, neid kulusi ei kapitaliseerita. (Tikk 2016, 138-139) Autoriõigus kaitseb autori originaalteoseid, mis on fikseeritud mis tahes materiaalses väljendusvahendis. Näiteks kirjandusteosed, helisalvestised, filmid jne. Autoriõiguse valdaja saab muu hulgas ainuõiguse teost reprodutseerida, selle koopiaid levitada ja tuletisteoseid valmistada tavaliselt kuni 70 aastat peale autori surma. (Chatterjee, Fromer 2019, 1893) Frantsiis on lepinguline õigus, mis lubab müüa teatud tooteid, osutada teenuseid ja kasutada kaubamärke või täita teatud kindlaid funktsioone tavaliselt kindlaksmääratud geograafilises piirkonnas. (Alver, Alver 2017, 269) Tarkvara jaguneb kahte kategooriasse – toote- ja operatiivtarkvara. Tootetarkvara saab tavaliselt kõige mõistlikumalt hinnata soetusmaksumuse meetodil. Tootetarkvara on loodud selleks, et seda teistele müüa või rentida. Näiteks Microsofti puhul hinnatakse Wordi, Exceli või Microsofti toodetud operatsioonisüsteemide väärtust tootemüügist saadava eeldatava tulu põhjal. Tarkvara, mida kasutatakse teenuse osutamiseks, ei ole tootetarkvara, vaid operatiivtarkvara. Operatiivtarkvara saab kõige paremini hinnata kulupõhise lähenemise abil. Operatiivtarkvara ei müüda ega litsentsita. Seda kasutatakse klientide nimekirjade pidamisel või kontorite efektiivsemaks muutmiseks (näiteks palgaarvestus või tekstitöötlus). (Benjet *et al.* 2006, 18) Kaubamärgi seaduse

§ 3 defineerib kaubamärki kui tähist, mis võimaldab eristada ühe isiku kaupa või teenust teise isiku sarnasest kaubast või teenusest. Kaubamärk on registreeritud sõnad, kujutised või sümbolid, mis identifitseerivad toodet, teenust või majandusüksust, eristades seda teistest (Alver, Alver 2017, 267).

Jaan Alver ja Lehte Alver on oma raamatus „Finantsarvestus“ liigitanud immateriaalse vara viide kategooriasse:

- 1) turundusega seonduvad,
- 2) klientidega seonduvad,
- 3) kunstiga seonduvad,
- 4) lepingutega seonduvad,
- 5) ning tehnika ja tehnoloogiaga seonduvad.

Turundusega seonduvad immateriaalse põhivara objektid on varaobjektid, mida kasutatakse peamiselt toodete või teenuste turustamisel ja reklaamimisel. Näiteks kaubamärgid, interneti domeeninimed, ajalehtede pealdised jne. Klientidega seonduvad varaobjektid on näiteks kliendinimistud, lepingulised ja mittelepingulised kliendisuhed. Kunstiga seonduvad immateriaalse põhivara objektid on piltide, fotode, videomaterjalide, heliloomingu jms omamisõigused. Lepingutega seonduvad varaobjektid esindavad lepingutest tulenevate õiguste väärtust (nt frantsiisi- ja litsentsilepingud). Tehnika ja tehnoloogiaga seonduvad immateriaalse põhivara objektid on seotud innovatsiooni ja tehnilis-tehnoloogiliste eelistega (nt patenteeritud tehnoloogia). (Alver, Alver 2017, 263)

Wyatt (2008) jagab immateriaalse põhivara väärtuse olulisuse kohta läbiviidud uuringus ettevõtte ressursse esindavad immateriaalsed põhivarad kolme kategooriasse järgmiselt:

- 1) tehnoloogiaressursid (uurimis- ja arendustegevuskulud ja nendega seotud intellektuaalomand);
- 2) inimressursid (inimkapital);
- 3) tootmisressursid (kaubamärgid, klientide lojaalsus) ja konkurentsieelised (firmaväärtus).

Lev (2001) jagab immateriaalsed põhivarad nelja rühma: organisatsiooniline kapital (äriprotsessid, ärikultuur, ettevõtte skeem, struktuurid), inimressursid, klientidega seotud immateriaalsed varad (kaubamärk, bränd) ja avastusõppe (*discovery learning*) kategooria (uurimis- ja arenduskulud). (Nichita 2019, 228)

Eelnevast selgub, et olemasolevas erialases kirjanduses pole immateriaalsete põhivarade klassifitseerimist üheselt täpsustatud ja immateriaalsete põhivarade klassid on varieeruvad.

2.2. Immateriaalse vara esmane ja edasine kajastamine IAS 38 alusel

Rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite kogumis reguleerib immateriaalse põhivara käsitlemist IAS 38 (*Intangible Assets*). Immateriaalne põhivara kajastatakse bilansis ainult juhul, kui on tõenäoline, et ettevõtte saab varaga seotud eeldatavat tulevast majanduslikku kasu ning et vara soetusmaksumust saab usaldusväärselt mõõta. Eeldatava tulevase majandusliku kasu tõenäolisuse mõõtmiseks kasutab ettevõtte mõistlikke ja toetavaid eeldusi, mis kajastavad juhtkonna parimat hinnangut vara kasuliku eluea jooksul eksisteerivate majanduslike tingimuste kogumi kohta. (IAS 38 §21-22)

IAS 38 kohaselt hinnatakse immateriaalne põhivara algselt soetusmaksumuses, mille hulka arvestatakse ostuhind, sealhulgas imporditollimaksud ja tagastamatud ostumaksud ning otseselt vara sihtotstarbeliseks kasutamiseks ettevalmistamisele omistatavad kulud. (IAS 38, §24, 27)

Immateriaalset põhivara on võimalik omandada kuuel erineval viisil:

- 1) omandamine eraldi,
- 2) omandamine äriüksuse raames,
- 3) omandamine sihtfinantseerimise teel,
- 4) omandamine varaobjektide vahetamise teel,
- 5) ettevõtte siseselt loodud immateriaalne põhivara
- 6) ettevõtte siseselt loodud firmaväärtus.

Järgnevalt on selgitatud iga omandamise viisi.

Eraldi omandamise puhul maksab ettevõtte tavaliselt immateriaalse põhivara objekti eest, millest ta eeldab tulevikus majanduslikku kasu saada, hinna, mida ta peab selle varaobjekti väärtuseks. Lisaks sellele saab eraldi omandatud immateriaalse põhivara objekti maksumust usaldusväärselt mõõta. Eraldi omandatud immateriaalse vara soetusmaksumus sisaldab selle ostuhinda koos tollimaksude ja tasutavate mittetagastatavate maksudega ning otseselt vara sihtotstarbeliseks kasutamiseks ettevalmistamisele omistatavaid kulutusi. (IAS 38 §25-27)

Immateriaalse põhivara omandamisel äriühenduses on immateriaalse vara soetusmaksumus vara õiglane väärtus omandamise kuupäeval. Immateriaalse vara õiglane väärtus kajastab turuosaliste ootusi omandamise kuupäeval, et vara omandanud ettevõtte saab eeldatavalt tulevikus vara kasutamisest majanduslikku kasu. (IAS 38 §33)

IAS 38 § 44 järgi on mõnel juhul võimalik immateriaalset põhivara omandada tasuta või nominaalse tasu eest sihtfinantseerimise kaudu. See võib juhtuda siis, kui valitsus võõrandab või eraldab ettevõttele immateriaalse põhivara. Standard kasutab näiteid nagu lennujaama maandumisõigused, raadio- või telejaamade haldamise litsentsid, impordilitsentsid, kvoodid või ligipääsuõigused piiratud ressurssidele. Ettevõtte võib otsustada kajastada nii immateriaalset põhivara kui ka sihtfinantseerimist algselt õiglasest väärtusest. Kui ettevõtte otsustab vara algselt õiglasest väärtusest mitte kajastada, kajastab ettevõtte selle vara algselt nominaalväärtuses, millele lisanduvad kulud, mis on otseselt seotud vara ettevalmistamisega selle sihtotstarbeliseks kasutamiseks.

Neljas võimalus on omandamine varaobjektide vahetamise teel. Ühte või mitut immateriaalset varaobjekti on võimalik omandada vahetades need mitterahalise vara või varade vastu või nii rahaliste kui mitterahaliste varade kombinatsiooni vastu. Sellise immateriaalse põhivara soetusmaksumust mõõdetakse õiglasest väärtusest, välja arvatud juhul, kui vahetustehingul puudub kaubanduslik sisu, või saadud ega loovutatud vara õiglane väärtus pole usaldusväärset mõõdetav. Omandatud vara mõõdetakse sel viisil isegi juhul, kui ettevõtte ei saa loovutatud vara kajastamist kohe lõpetada. Juhul kui omandatud immateriaalset põhivara ei mõõdetata õiglasest väärtusest, mõõdetakse selle soetusmaksumus loovutatud vara bilansilises maksumuses. Ettevõtte otsustab, kas vahetustehingul on kaubanduslik sisu ja võtab sealjuures arvesse seda, mil määral eeldatakse, et tema tulevased rahavood tehingu tulemusena muutuvad. (IAS 38 §45-46)

Ettevõttesiseselt loodud firmaväärtust varana ei kajastata. Võib esineda olukordi, kus tehakse kulutusi tulevase majandusliku kasu saamiseks, kuid tulemuseks ei ole immateriaalse põhivara loomine, mis vastab IAS 38 järgi kajastamiskriteeriumitele. Selliseid kulutusi käsitletakse sageli sisemiselt loodud firmaväärtusega seotud kulutustena. Ettevõttesiseselt loodud firmaväärtust ei kajastata varana, kuna see pole ettevõtte poolt kontrollitav ega eraldatav ressurss, mille maksumust oleks võimalik usaldusväärset mõõta. (IAS 38 §48-49) Kuna sellist objekti ei kajastata varana, siis käesolevas töös sellest pikemalt ei räägita.

Viimane soetamise viis on immateriaalse varaobjekti loomine ettevõtte siseselt. Mõnikord on erinevate probleemide tõttu keeruline hinnata, kas sisemiselt loodud immateriaalne põhivara vastab kajastamise kriteeriumitele. Näiteks kindlakstegemisel, kas tegemist on eristatava varaga, millest ettevõtte eeldatavasti tulevast majanduslikku kasu saaks või vara soetusmaksumuse usaldusväärusel määramisel. Mõnel juhul ei saa immateriaalse vara sisemise väljatöötamise kulutusi eristada ettevõtte siseselt genereeritud firmaväärtuse säilitamise, parendamise või igapäevase majandustegevuse kulutustest. Selleks, et hinnata, kas sisemiselt loodud immateriaalne vara vastab kajastamise kriteeriumitele, liigitab ettevõtte vara väljatöötamise uurimisfaasiks ja arendusfaasiks. (IAS 38 §51-52)

IAS 38 defineerib uurimistegevust kui algupärast ja kavandatud protsessi. Uurimistegevuse näideteks on uute teaduslike või tehniliste teadmiste omandamisele suunatud tegevused, uurimistulemustele ja muudele teadmistele rakenduste otsimine ja uute või täiustatud materjalide, seadmete, toodete, protsesside, süsteemide või teenuste võimalike alternatiivide formuleerimine. Uurimis- ja arendustegevus on liigitatud kolmeks kategooriaks (Glautier, Underdown 1994, 181-182):

- 1) uurimistöö: eksperimentaalne või teoreetiline töö, mille eesmärgiks on peamiselt uute teadusuuringute loomine või tehniliste teadmiste omandamine enda huvides;
- 2) rakendusuuring: uuring, mille eesmärk on saada uusi teaduslikke või tehnilisi teadmisi ja mis on suunatud konkreetsele praktilisele eesmärgile;
- 3) arendus: teaduslike või tehniliste teadmiste kasutamine uute või oluliselt täiustatud materjalide, seadmete, toodete, teenuste tootmiseks ja uute protsesside või süsteemide paigaldamiseks enne kaubandusliku tootmise alustamist.

Arendustegevus on IAS 38 järgi uuringu tulemuste elluviimisele suunatud tegevus. Arenduskulutused kapitaliseeritakse siis, kui konkreetsete kriteeriumite kohaselt on võimalik tõendada projekti tehnilist ja majanduslikku teostatavust, vara valmimise kavatsust ja võimalust vara tulevikus müüa. Otsekohalduvas standardis puudub eraldi juhend tarkvara arenduskulude kohta. Reklaami- ja müügikulutused kantakse kuludesse tekkepõhiselt. (EY 2019, 17)

Otsekohalduva standardi kohaselt firmaväärtuse ja muu immateriaalse vara, millel on määramata kasulik eluiga, väärtuse langust on vaja testida iga-aastaselt. Väärtuse langus määratakse ühes etapis, nagu ka materiaalse põhivara puhul (vt p 1.4.3). Sõltuvalt konkreetsest varast ja asjaoludest testitakse immateriaalse vara väärtuse langust eraldi varaobjektina, raha teeniva üksuse osana või raha teeniva üksuse grupi osana. Väärtuse langusest tulenev kahjum kajastatakse juhul, kui

varaobjekti või raha teeniva üksuse bilansiline maksumus ületab selle kaetavat väärtust. Raha teeniva üksuse väärtuse langusest tulenev kahjum jaotatakse kõigepealt firmaväärtusele ja seejärel proportsionaalselt muudele raha genereerivate üksuse varadele, mis kuuluvad väärtuse languse standardi reguleerimisalasse. (KPMG 2017, 169-170)

Immateriaalse põhivara allahindluse protsessi raames võrreldakse vara kaetavat väärtust, mis on kõrgem kas tulevaste rahavoogude nüüdiseväärtusest või vara õiglasest väärtusest, millest on maha arvatud realiseerimiskulutused, bilansilise jääkmaksumusega. Väärtuse langus, mille võrra bilansiline jääkmaksumus ületab kaetavat väärtust, jaotatakse esmalt firmaväärtusele ja seejärel proportsionaalselt teistele immateriaalsetele varadele. (Dutkiewicz 2009). Firmaväärtuse allahindluse tühistamine ei ole lubatud. Muu immateriaalse põhivara väärtuse languse tühistamisi kajastatakse vastava immateriaalse põhivara osas. Vara väärtuse langusest tekkinud kahjumi tühistamine kajastatakse kasumiaruandes. Otsekohalduv standard lubab immateriaalse põhivara ümberhindamist õiglasele väärtusele. Kuna ümberhindamine eeldab konkreetset tüüpi immateriaalse põhivara jaoks aktiivset turgu, on see praktikas suhteliselt haruldane. (EY 2019, 17)

Standard IAS 38 reguleerib immateriaalsete põhivarade raamatupidamiskäsitlust. Standard on kasutajasõbralik – piisavalt detailne ja selge.

2.3. Immateriaalse vara esmane ja edasine kajastamine US GAAP ASC 350 alusel

Ameerika Ühendriikides reguleerib immateriaalse vara arvestuskorda ASC 350 (*Intangibles – Goodwill and other*). See standard annab juhiseid firmaväärtuse ja muu immateriaalse varaga seotud raamatupidamisarvestuse ja aruandluse kohta, sealhulgas firmaväärtuse ja immateriaalse vara hilisema mõõtmise kohta. ASC 350 defineerib immateriaalset põhivara kui üksikuid varaobjekte, millel puudub füüsiline vorm.

Kulutused nagu ettevõttesisene varade arendamine, immateriaalsete varade hooldamine või taastamine, kulutused mis ei ole täpselt tuvastatavad, millel on määramatu eluiga või mis on omased jätkuvale ettevõtlusele või mittetulunduslikule tegevusele, tuleb kajastada perioodikuluna ning neid ei tohi kapitaliseerida (ASC 350-30-25-3). Samas annab standardi järgnev peatükk ülevaate erandlikest olukordadest, kus varaobjekt on võimalik kapitaliseerida immateriaalse

põhivarana, kuigi vara ei ole eraldiseisvalt mõõdetud. Näiteks kokkuleppelised vahetustehingud, mis teostatakse turuväärtuse põhimõttel, mis annab usaldusväärseid tõendeid nende varade olemasolu ja õiglase väärtuse kohta. (ASC 350-30-25-4)

Immateriaalsele põhivarale arendusetapis tehtud kulutused kapitaliseeritakse ja amortiseeritakse vara eeldatava majandusliku eluea jooksul. Arendusetapis algab kulutuste kapitaliseerimine siis, kui mõlemad järgnevatest tingimustest on täidetud. Esiteks peab ettevõtte juhtkond lubama projekti rahastada ja kohustub seda rahastama ning usub, et on tõenäoline, et see valmib ja saadud immateriaalset vara kasutatakse kavandatud viisil. Teiseks on projekti võimalike alternatiivide kontseptuaalne formuleerimine, kujundamine ja testimine lõpule viidud. Arendusetapi kulude hulka kuuluvad näiteks kodeerimise ja testimise kulutused ning mitmesugused rakenduskulutused. (Bragg, 2011, 503)

Eraldi on standardis kirjeldatud kaitstavat immateriaalset vara, mis kajastatakse bilansis eraldi immateriaalse varaobjektina. Siia alla ei kategoriseeru immateriaalne vara, mida kasutatakse uurimis- ja arendustegevuses. Omandatud kaitstav immateriaalne vara on vara, mida ettevõtte ei kavatses aktiivselt kasutada, vaid kavatses seda vara kinni hoida (*lock up*), et takistada teistel sellele varale juurdepääsu saamist. (ASC 350-20) Sellist tüüpi varaobjekti detailsema kajastamisjuhendi leiab standardi paragrahvist 350-30-55-1.

ASC 350-30-35-1 alusel põhineb kajastatud immateriaalse vara amortisatsiooni arvestamine selle kasulikul elueal. Piiratud kasuliku elueaga immateriaalset vara amortiseeritakse, määramata kasuliku elueaga immateriaalset põhivara ei amortiseerita. Kasulik eluiga on periood, mille jooksul eeldatakse, et vara panustab otseselt või kaudselt ettevõtte tulevastesse rahavoogudesse (loob lisaväärtust). Samas kasulik eluiga ei ole periood, mis kulub ettevõttel sarnaseid eeliseid andva sisemise immateriaalse vara väljaarendamiseks. (ASC 350-30-35-2)

Standard eristab kuut tähtsat punkti, mille alusel immateriaalse vara kasuliku eluiga hinnata. Seal pole ükski tegur eelduslikum kui teine (ASC 350-30-35-3):

- 1) Eeldatav periood, mille vältel ettevõtte varaobjekti kasutab.
- 2) Mõne sarnase teise varaobjekti või varade rühma eeldatav kasulik eluiga, millega võib vara kasulik eluiga sarnaneda.
- 3) Kasutusiga piiravad juriidilised, regulatiivsed või lepingulised piirangud. Kui varaobjekt ja sellest tulenevad rahavood põhinevad seaduslikel õigustel, siis on selle vara kasulik

eluiga piiratud nende lepingute kestusega. Sellel juhul ei saa vara kasulik eluiga ületada vastava lepingu pikkust.

- 4) Ettevõtte enda varasem kogemus sarnaste kokkulepete uuendamisel või laiendamisel vastavalt vara kavandatud kasutamisele ettevõtte poolt, olenemata sellest, kas nendel kokkulepetel on sõnaselged pikendamise või laiendamise sätted.
- 5) Vananemise, nõudluse, konkurentsi ja muude majanduslike tegurite mõjud (näiteks tööstuse stabiilsus, teadaolev tehnoloogia areng, seadusandlik tegevus, mis põhjustab ebakindla või muutuva regulatiivse keskkonna ning eeldatavad muutused turustuskanalites).
- 6) Hoolduskulutuste tase, mis on vajalik vara eeldatavate tulevaste rahavoogude saamiseks (näiteks nõutav hooldustööde oluline tase võrreldes vara bilansiline maksumusega võib viidata väga piiratud kasulikule elueale).

Kui ükski juriidiline, regulatiivne, lepinguline, konkurentsipõhine, majanduslik ega muu tegur ei piira immateriaalse vara kasulikku eluiga, loetakse vara kasulik eluiga määramatuks (ASC 350-30-35-4). Kui immateriaalse vara kasulik eluiga on piiratud, kuid selle täpne pikkus pole teada, siis amortiseeritakse immateriaalne vara selle kasuliku eluea parima hinnangu kohaselt. Amortisatsioonimeetod peab peegeldama immateriaalse vara kasutamisest saadava majandusliku kasu, mis moodustub kas toodete tarbimisest või muul moel, jagunemist vara kasulikule elueale. Juhul kui majandusliku kasu jaotumist ajas ei ole võimalik usaldusväärset kindlaks määrata, kasutatakse lineaarset amortisatsioonimeetodit. (ACS 350-30-35-6)

Amortiseeritava immateriaalse vara bilansiline maksumus on selle vara algne soetusmaksumus, millest on maha arvatud akumulieeritud kulum. Immateriaalse vara lõppväärtus loetakse nulliks, välja arvatud juhul, kui on eeldus, et vara kasuliku eluea lõppedes jätkub selle vara kasulik eluiga mõne teise ettevõtte jaoks ning on täidetud üks järgmistest tingimustest (ACS 350-30-35-8):

- 1) kolmanda isiku kinnitus ettevõttele vara ostmise kohta peale selle kasuliku eluea möödumist;
- 2) lõppväärtuse saab kindlaks teha olemasolevate turuhindade põhjal ning eeldusel, et turg on aktiivne ka vara kasuliku eluea lõppedes.

Arenduskulutused kantakse üldjuhul kuludesse tekkimise hetkel. Tarkvara arenduskulutused on siinkohal erand. Müügiks mõeldud tarkvara arendamise kulud kapitaliseeritakse, kui tehnoloogiline teostatavus on kindlaks tehtud vastavalt ASC 985-20 kriteeriumitele. Sisekasutuses

oleva tarkvara arenduskuludena võib kapitaliseerida ainult neid kulutusi, mis tekivad rakenduse arendamise etapis. (Deloitte 2019, 11)

Ettevõtte hindab immateriaalse vara järelejäänud kasulikku eluiga, mida amortiseeritakse igal aruandeperioodil, et kindlaks teha, kas sündmused ja asjaolud nõuavad järelejäänud amortisatsiooniperioodi muutmist. Kui immateriaalse vara järelejäänud kasuliku eluea hinnangut muudetakse, amortiseeritakse immateriaalse vara järelejäänud bilansiline maksumus edasiulatuvalt selle muudetud järelejäänud kasuliku eluea jooksul. (ASC 350-30-35-9)

Immateriaalse põhivara väärtuse langust kajastatakse ja mõõdetakse vastavalt ASC 360 sätetele sarnasel viisil kui materiaalsel põhivara. Tingimused, mis võivad viidata väärtuse langusele ja mis käivitaksid allahindluse protsessi, hõlmavad (Bragg 2011, 504):

- 1) mõistmist, et sisemiseks kasutamiseks mõeldud immateriaalse põhivara objekt ei sisalda olulist teeninduspotentsiaali;
- 2) immateriaalse põhivara objekti kasutamise ulatuse või viisi oluline muudatus;
- 3) immateriaalse põhivara objektis on tehtud või on oodata olulist muudatust;
- 4) sisemise immateriaalse põhivara objekti arendamise või muutmise kulutused ületavad märkimisväärselt algselt eeldatud summat.

Vara väärtuse languse näitajate olemasolu korral kasutab ettevõtte piiratud elueaga immateriaalse vara või varagrupi väärtuse languse arvutamisel kahe-etapilist lähenemisviisi. Esiteks tuleb vara bilansilist maksumust võrrelda selle õiglase väärtusega. Kui bilansiline jääkmaksumus on väiksem, siis tuleb väärtuse langusest tulenev kahjum arvutada ja kajastada teises etapis. Väärtuse languse kahjum on summa, mille võrra bilansiline jääkmaksumus ületab õiglast väärtust. Immateriaalse põhivara väärtuse languse tühistamine ei ole lubatud. (Deloitte 2015, 14)

Firmaväärtuse väärtuse langust kontrollitakse vähemalt kord aastas, kui iga-aastaste testide vahel toimub sündmus või muutuvad asjaolud, mis võivad põhjustada väärtuse langust. Firmaväärtuse väärtuse languse testi läbiviimisel võib ettevõtte kõigepealt hinnata kvalitatiivseid tegureid, et teha kindlaks, kas firmaväärtuse languse kvantitatiivne test on vajalik. Et hinnata tõenäosust, kas aruandva üksuse õiglane väärtus on väiksem kui selle bilansiline maksumus, hindab ettevõtte olulisi sündmusi ja asjaolusid (EY 2019, 44):

- 1) makromajanduslikud tingimused, näiteks üldise majandusolukorra halvenemine, kapitalile juurdepääsu piirangud, valuutakursi kõikumised või muud muutused aktsia- ja krediititurgudel;

- 2) tööstusharu ja turuga seotud kaalutlused, näiteks ettevõtte tegutsemiskeskonna halvenemine, kasvanud konkurents, turust sõltuvate kordajate või mõõdikute langus, muutused turumajandusliku üksuse turul, ettevõtte tootete või teenuste areng;
- 3) kulutegurite, näiteks tooraine, tööjõu või muude kulude suurenemine, millel on negatiivne mõju töötasudele ja rahavoogudele;
- 4) finantstulemused üldiselt, nagu näiteks negatiivsed või vähenevad rahavood, tegelike või kavandatud tulude langus, võrreldes eelnenud perioodide tegelike ja prognoositud tulemustega.

Kui ettevõtte otsustab kvalitatiivse hinnangu põhjal, et aruandva üksuse õiglane väärtus on madalam selle bilansilisest maksumusest, viiakse läbi väärtuse languse test. Ettevõtte võib ükskõik millise perioodi jooksul ükskõik millise aruandva üksuse kvalitatiivse hindamise asemel valida kvantitatiivse hindamise. (PWC 2019, 185) Varagrupi väärtuse langusest tulenev kahjum jaotatakse proportsionaalselt selle varagrupi varadele, erandiks on käibevarad, firmaväärtus ja piiramata elueaga immateriaalsed varad. Firmaväärtust ja piiramata elueaga immateriaalset vara testitakse pärast varagrupi väärtuse languse testimist. (KPMG 2017, 170)

Ameerika raamatupidamisstandardi juhend ASC 350 reguleerib immateriaalsete põhivarade raamatupidamiskäsitlust. Erinevalt ASC 360-st sisaldab juhend rohkesti informatsiooni ja nõuandeid immateriaalse põhivara käsitluse kohta. ASC 350 järgi töötavate ettevõtete väärtuse languse testimine on töömahukas ja põhineb hinnangutel. Seetõttu eeldab see usaldusväärsete tulemuste saavutamiseks varasemate kogemuste olemasolu.

2.4. Immateriaalse põhivara kajastuse võrdlus otsekohalduvas ja Ameerika raamatupidamisstandardis

Ameerika raamatupidamisstandard on reeglite põhine ja otsekohalduv standard on printsiibipõhine. Erinevad käsitlusviisid avalduvad nii konkreetsetes üksikasjades kui ka tõlgendustes. Otsekohalduva standardi raamistikud ja põhimõtted jätavad rohkem tõlgendamisruumi ning on järjepidavamad, regulatiivsed põhimõtted on seevastu loogilised ja üheselt mõistetavad.

2.4.1. Firmaväärtuse ja muu immateriaalse põhivara väärtuse languse käsitlus

Kõige suurem erinevus immateriaalse põhivara osas otsekohalduva standardi ja Ameerika raamatupidamisstandardi vahel on firmaväärtuse ja muu immateriaalse põhivara väärtuse languse käsitluses. Mõlema standardi puhul tuleb firmaväärtust ja muud immateriaalset vara testida igal aastal. Erinevalt otsekohalduvast standardist, testitakse Ameerika raamatupidamisstandardi raames veel kasutamata immateriaalset põhivara vaid juhul, kui ilmnevad väärtuse languse tunnused. Ameerika raamatupidamisstandard hindab firmaväärtust aruandva üksuse põhiselt, otsekohalduv standard aga raha tekitava üksuse põhiselt.

Ameerika raamatupidamisstandardi kohaselt võib ettevõtte kasutada valikulist kvalitatiivset hindamist. Ettevõtte hindab kvalitatiivseid tegureid, et teha kindlaks, kas aruandva üksuse õiglane väärtus on väiksem kui selle bilansiline maksumus, sealhulgas firmaväärtus. Juhul kui bilansiline maksumus on kõrgem kui õiglase väärtus, on võimalik, et üksuse firmaväärtus on langenud ning on vaja läbi viia testi teine etapp. Selleks jagab ettevõtte aruandva üksuse õiglase väärtuse identifitseeritavate varade ja kohustiste vahel. Ülejääk üksuse õiglasest väärtusest liigitakse firmaväärtuse alla. Juhul, kui firmaväärtuse bilansiline maksumus on kõrgem kui firmaväärtusele jaotatud õiglase väärtus, tuleb kajastada allahindlus nende kahe vahena. Ameerika raamatupidamisstandardi allahindluse käik on kokku võetud lisas 1. Otsekohalduva standardi kohaselt kvalitatiivset hindamist ei tehta, kogu vara väärtuse languse protsessi testimine viiakse läbi ühe etapina sarnaselt materiaalse põhivara väärtuse languse testile (vt p 1.4.3). Otsekohalduv standard lubab muu immateriaalse põhivara väärtuse languse tühistamist, kuid firmaväärtuse väärtuse languse tühistamine on keelatud. Ameerika raamatupidamisstandard keelab mistahes immateriaalse vara väärtuse languse tühistamise.

2.4.2. Uurimis- ja arenduskulutuste käsitlus

Teatud kriteeriumite olemasolul kapitaliseeritakse otsekohalduva standardi kohaselt immateriaalse põhivaraga otseselt seondatavad kulutused projekti arendusetapis. Näiteks kui:

- 1) ettevõtte kavatses immateriaalset põhivara kasutada või müüa,
- 2) ettevõtte saab demonstreerida, kuidas immateriaalne põhivara tulevikus majanduslikku kasu loob,
- 3) immateriaalse põhivaraga seotud kulutused on usaldusväärset mõõdetavad.

Erinevalt otsekohalduvast standardist kantakse Ameerika raamatupidamisstandardi järgi kõik ettevõttesiseselt tekitatud arenduskulutused kuludesse nende tekkimise hetkel (välja arvatud sisemiselt arendatud tarkvara). Tabel 1 annab ülevaate mõlema standardi kriteeriumitest.

Tabel 1. Otsekohalduva standardi ja Ameerika standardi nõuded uurimis- ja arenduskulude kapitaliseerimiseks

Otsekohalduv standard	Ameerika raamatupidamisstandard
Arenduskulutused kapitaliseeritakse, kui teatud kriteeriumid on täidetud.	Kõik uurimis- ja arendustegevuse kulutused kantakse kuludesse.

Allikas: Autori koostatud

Otsekohalduva standardi raames erinõuded sisemiselt arendatud tarkvarale puuduvad. Ameerika raamatupidamisstandard on sisemiselt arendatud tarkvarale määranud erinõuded. Kui tarkvara on hangitud vaid ettevõtte sisemiseks kasutuseks või sisemiselt arendatud või kohandatud, kapitaliseeritakse tarkvaraga soetud kulutused sõltuvalt arenguetapist. Rakenduse arendusetapis tekkinud kulutused saab kapitaliseerida. Sellisteks kulutusteks on näiteks sisemise tarkvara arendamiseks või hankimiseks kulutatud materjalide ja teenuste otsesed soetuskulud või otseselt projektiga seotud tööjõukulud.

2.4.3. Kaitstud immateriaalne põhivara

Ameerika raamatupidamisstandard sisaldab kaitstud (*lock up*) immateriaalse põhivara kajastamise nõuded, kuid otsekohalduvas standardis puuduvad konkreetsed juhised kaitstud immateriaalse põhivara kajastamise kohta.

2.4.4. Järeldused otsekohalduvas standardis ja Ameerika raamatupidamisstandardis immateriaalse põhivara kajastamise võrdlemise kohta

Eelnevatest alapeatükkidest selgub, et immateriaalse põhivara kajastamise põhimõtetes esineb kahe standardi vahel olulisi erinevusi, sest Ameerika raamatupidamisstandard on reeglite põhine ja otsekohalduv standard on printsiibipõhine. Erinevad käsitusviisid mõjutavad finantsaruandeid ja põhjustavad andmete mittevõrreldavust kõige rohkem immateriaalse vara väärtuse languse kajastamise ja kapitaliseerimise kriteeriumite erinevuste tõttu. Autori arvates on võrreldavate standardite erinevustest olulisim just immateriaalse vara väärtuse languse testimine ja kajastamine, mille põhjuseks on erineva metoodika kasutamine. Ameerika raamatupidamisstandardi kohaselt

viiakse immateriaalse vara väärtuse languse testimine läbi kahes etapis, milles on tähtis koht esimesel etapil, mille käigus toimub väärtuse languse kvalitatiivne hindamine. Kui kvalitatiivse hindamise etapis tuvastatakse väärtuse languse indikatsioone, liigutakse teise etappi, kus toimub väärtuse languse kvantitatiivne hindamine. Otsekohalduva standardi kohaselt viiakse kogu vara väärtuse languse protsessi testimine läbi ühes etapis, sarnaselt materiaalse põhivara väärtuse languse testimisele. Erinevused esinevad ka immateriaalse põhivara väärtuse languse kajastamise järgsetel perioodidel, kui allahinnatud vara väärtus tõuseb. Otsekohalduv standard keelab firmaväärtuse languse hilisema tühistamise, kuid lubab muu immateriaalse põhivara väärtuse languse tühistamist. Ameerika raamatupidamisstandard keelab mistahes immateriaalse vara väärtuse languse hilisema tühistamise. Eeltoodu põhjal võib järeldada, et Ameerika raamatupidamisstandard on immateriaalse vara kajastamisel konservatiivsem kui otsekohalduv standard.

Oluline erinevus on ka see, et otsekohalduv standard lubab arenduskulutused kapitaliseerida ja amortiseerida kasuliku eluea jooksul siis, kui on tõendatud, et projekt on teostatav ja toodetele eksisteerib turg. Otsekohalduva standardi puhul on ettevõttel kapitaliseerimise näol võimalik kulutusi, mis oleks tulnud korruga kuludesse kanda, edasi lükata. Selline käsitlus mõjutab jällegi nii ettevõtte immateriaalse vara maksumust bilansis kui ka kasumit läbi amortisatsioonikulude, st suurendab immateriaalse vara maksumust bilansis ja suurendab kasumit. Ameerika raamatupidamisstandard nõuab, et kõik arenduskulutused kantaks kuludesse. Seetõttu on selle standardi järgi töötaval ettevõttel immateriaalse vara maksumus bilansis väiksem ja ka kasum väiksem võrreldes ettevõttega, mis töötab otsekohalduva standardi järgi, kui muud tingimused on võrdsed.

3. PÕHIVARA KÄSITLUSE ANALÜÜS OTSEKOHALDUVAT JA AMEERIKA RAAMATUPIDAMISSTANDARDIT KASUTAVATES ETTEVÕTETES

Esimeses ja teises peatükis on analüüsitud materiaalse ja immateriaalse põhivara kajastamise põhimõtteid otsekohalduva standardi ja Ameerika raamatupidamisstandardi raames. Lisaks on uuritud ka erialakirjanduses väljatoodud erinevusi. Peatükid sisaldasid nimetatud põhivara rühmade mõistet ja liigitamist ning esmast ja edasist kajastamist. Käesolevas peatükis analüüsitakse nende põhivara rühmade käsitlust viies ettevõttes, millest kolm kasutavad Ameerika raamatupidamisstandardit ja kaks otsekohalduvat standardit.

3.1. Valimi koostamine

Selleks et praktikas analüüsida materiaalse ja immateriaalse põhivara erinevusi ettevõtete majandusaasta aruannetes rakenduslikult, on esmalt vaja koostada nõuetele vastav valim. Valimi koostamisel on lähtutud sellest, et ettevõtted oleksid omavahel võrreldavad. Selleks on valitud ettevõtted samas suurusjärgus, võttes arvesse ettevõtete põhivara osakaalu bilansimahust.

Valim on kokku pandud kosmeetikatööstuse kõige suurematest ettevõtetest, millest kolm töötavad Ameerika raamatupidamisstandardi ja kaks otsekohalduva standardi järgi. Kosmeetikatööstus on tööstusharu, mis toodab ja levitab kosmeetikatooteid. Kosmeetikatööstus on kiirel tõusutrendil. Uuringufirma Edited aruandest selgus, et 2019. aastal hinnati ilutööstuse väärtuseks 532 miljardit dollarit (Yau 2019). Lisaks sellele immateriaalse põhivara tähtsus aina suureneb, eriti kaubamärkide ja intellektuaalomandite osas. Intellektuaalomand kaitseb ilutoodete kaubamärke ning tootekoostisi või uudseid seadmeid.

3.1.1 Valitud ettevõtete tutvustus

Estée Lauder on 1946. aastal asutatud tehnoloogiliselt arenenud uuenduslik Ameerika ettevõtte ning on ülemaailmse maine saavutanud oma toodete elegantsi, luksuse ja suurepärase kvaliteediga. Estée Lauderi tootekataloogist leiab nahahooldus-, meigi- ja lõhnatooteid. Ettevõtte tooteid

müüakse enam kui 135 riigis. Estée Lauderile kuulub mitmekesine kaubamärkide kogu, mida müüakse rahvusvaheliselt nii e-kaubanduse kui jaekaubanduse kaudu. Tuntumad brändid on – Clinique, DKNY, Michael Kors, Tommy Hilfiger, MAC, Too Faced ja Smashbox. Ettevõtte järgib oma finantsaruandluse koostamisel Ameerika raamatupidamisstandardit.

Johnson&Johnson asutati New Jersey osariigis 1887. aastal. Korporatsioonile kuulub enam kui 260 ettevõtet, mis tegutsevad praktiliselt kõigis maailma riikides. Ettevõtte põhitähelepanu on suunatud inimeste tervise ja heaoluga seotud toodetele. Johnson&Johnson brändikomplekti kuuluvad näiteks Neutrogena, Johnsons, Clean&Clear, Aveeno, Lubriderm ja Rogaine. Ettevõtte järgib Ameerika raamatupidamisstandardit.

Procter&Gamble on Ameerika rahvusvaheline ettevõtte, mis asutati 1837. aastal. Ettevõtte on spetsialiseerunud inimeste tervise ning isikuhooldus- ja hügieenitoodete tootmisele. Tooted on jaotatud mitmesse segmentiks: ilu-, hooldus-, tervishoiu-, naise-, beebi- ja perehooldustooded. Ettevõtte brändide hulka kuuluvad näiteks Head&Shoulders, Pantene, OLAY, Gillette, Herbal Essences ja Rejoice. Ettevõtte kasutab finantsaruandluses Ameerika raamatupidamisstandardit.

L'Oréal on Prantsusmaal 1909. aastal asutatud ettevõtte. L'Oréal on maailma suurim kosmeetikaettevõtte ja on välja arendanud oma tooted juuksevärvide, nahahoolduse, päikesekaitse, jumestus-, parfüümi-, ja juuksehooldustoodete valdkonnas. Ettevõtte brändide hulka kuuluvad – Biotherm, Garnier, NYX, Kiehls, L'Oréal Paris, Clarisonic, Diesel, Vichy, Maybelline New York, Urban Decay ja mitmed teised. Ettevõtte järgib finantsaruandluses otsekohalduvat standardit.

Unilever on Suurbritannia ja Hollandi tarbekaupade ettevõtte, mis asutati 1929. aastal. Unilever on üks vanimaid rahvusvahelisi ettevõtteid, mille tooteid turustatakse enam kui 190 riigis. Unilever omab üle 400 brändi, tuntumad nendest on Tigi, Dove, Vaseline, Breeze, Clinic Plus+, Black&White ja Caress. Ettevõtte järgib finantsaruandluses otsekohalduvat standardit.

3.2. Materiaalse ja immateriaalse põhivara osatähtsuse analüüs

Järgnevalt on analüüsitud viie valitud ettevõtte põhivara osatähtsust koguarast ja selle muutust aastate jooksul. Tabelist 2 selgub, et kümne aasta jooksul on viiest ettevõttest kolmel materiaalse ja immateriaalse põhivara väärtuse osakaal koguarast suurenenud. See on mõistetav, kuna

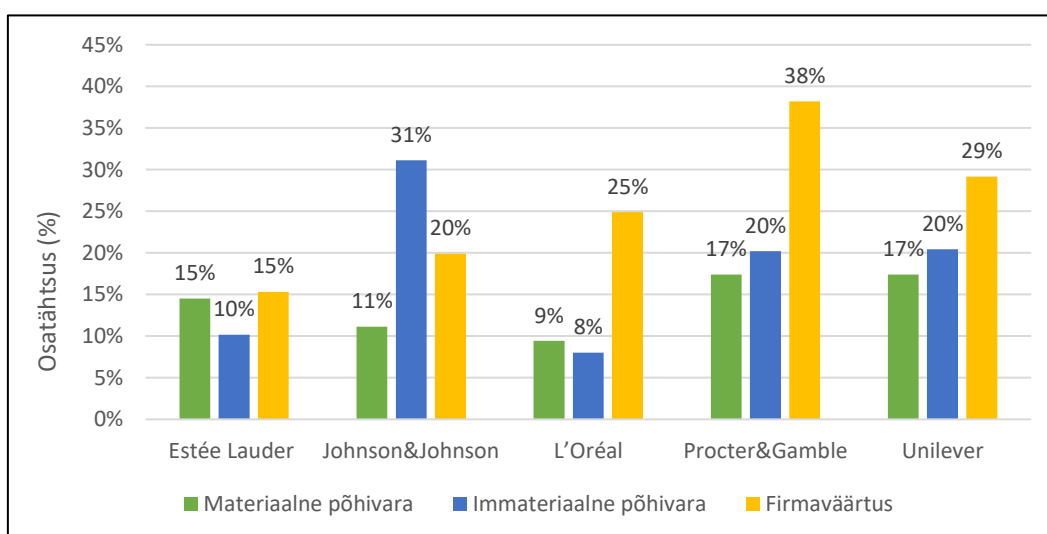
viimase kümne aastaga on kosmeetika- ja ilutoodete sortiment ja müük suurenenud. Näiteks Johnson&Johnson-il oli 2008. aastal müügitulu 76 miljardit dollarit, aga 2018. aastal on müügitulu kasvanud 81 miljardile dollarile (Johnson&Johnson 2008, 2018, 37). Procter&Gamble puhul on tekkinud olukord, kus 2008. aastal oli põhivara osakaal suurem kui 2018. aastal. See on arvatavasti tingitud asjaolust, et ettevõtte on pidevalt oma väiksemaid tütarettevõtteid müünud (Procter&Gamble 2018, 15).

Tabel 2. Materiaalse ja immateriaalse põhivara osatähtsuse võrdlus aastatel 2008 ja 2018

Ettevõtte nimi	2008	2018	Muutus
Estée Lauder	39%	40%	↑
Johnson&Johnson	50%	62%	↑
L'Oréal	45%	42%	↓
Procter&Gamble	92%	76%	↓
Unilever	61%	67%	↑

Allikas: Autori koostatud valimi 2008. ja 2018. aasta majandusaasta aruannete alusel

Kui vaadata joonisel 4 kujutatud diagrammi ettevõtete põhivara jagunemisest kategooriate lõikes näeme, et neljal ettevõttel viiest on immateriaalsete põhivarade kategooriasse kuuluv firmaväärtuse osakaal suurem teistest põhivara kategooriatest. See on selgitatav sellega, et kõik ettevõtted on suured kontsernid, mis omavad palju tütarettevõtteid.

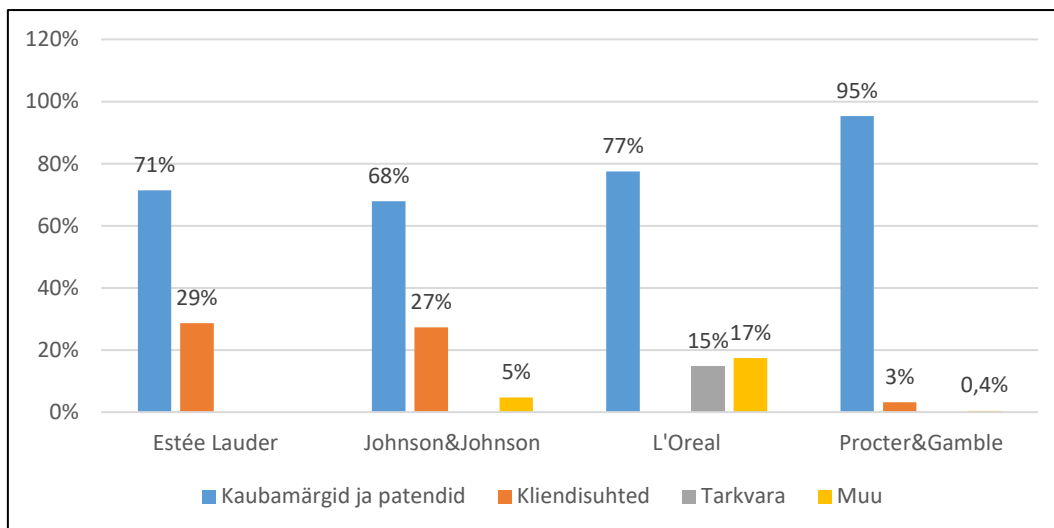

Joonis 4. Põhivara osatähtsus ettevõtte koguarast

Allikas: Autori koostatud valimi 2018. aasta majandusaasta aruannete alusel

Veel selgub jooniselt 4, et kolmel ettevõttel viiest on muu immateriaalse põhivara osakaal koguvaras suurem kui materiaalse põhivara osakaal. L'Oréali puhul on vahe vaid üks protsendipunkt ning lisast 2 on näha, et ettevõtte immateriaalse põhivara bilansiline maksumus on kümne aasta jooksul suurenenud. See võib viidata asjaolule, et paari aasta pärast on kõikides suuremates ilukategooria ettevõtetes immateriaalse põhivara osakaal suurem kui materiaalse põhivara osakaal. On huvitekitav, et immateriaalse põhivara osakaal aastatega materiaalse põhivara osakaalu edestab, kuna tegu on tootmisettevõtetega.

Nelja ettevõtte (välja arvatud Unilever, kuna andmed puudusid) majandusaasta aruandeid analüüsid selgus, et suurema osa muust immateriaalsest põhivarast moodustavad patendid ja kaubamärgid. Nagu joonisel 5 on näha, siis mainitud kategooria moodustab ettevõtetes vähemalt 68% muu immateriaalse põhivara bilansilisest maksumusest.

Joonis 5. Muu immateriaalse põhivara jagunemine ettevõtetes

Allikas: Autori koostatud tabel ettevõtete 2018 majandusaasta aruannete alusel

Eelnev võib tuleneda sellest, et tegemist on kosmeetikatööstuse liidritega, kes tahavad kaitsta oma tootmisprotsessi või pakendite tootekujundust kopeerimise eest. Viimase kümnendi jooksul on esinenud juhtumeid, kus üks ettevõtte kopeerib teise edukaid tooteid eesmärgiga neid enda nime alt edasi müüma hakata. Selline tegevus on väga kahjulik ettevõttele, kes toote originaalselt välja töötas. Toote hinda tõstavad koostisosade ja pakendi tootekujunduse väljatöötamise kulutused, brändi ülesehitamine reklaami teel ja muud tegevused, mille peale kopeeriv ettevõtte kulutusi tegema ei pea. Selletõttu saavad matkivad ettevõtted müüa sellist toodet palju odavamalt. Tulemusena ostavad hinnatundlikumad inimesed odavaid järgi tehtud tooteid. Seega on mõistetav,

miks suurete võtete prioriteediks kõikjal maailmas on just patentide ja kaubamärkide omamine ning kaitsmine ja miks muu immateriaalne põhivara kohati materiaalsest põhivarast suurema osakaaluga on.

3.3. Põhivara kajastamise erinevused ja sarnasused

Valimi kõikide ettevõtete majandusaasta aruannetes alustatakse põhivara arvestust selgitavat peatükki materiaalse põhivara arvele võtmise kirjeldusega. Kui protsessi sisu on iga viie ettevõtte majandusaasta aruandes küll sama, siis infokoguse edastamine on otsekohalduvat ja Ameerika raamatupidamisstandardit järgivate ettevõtete vahel erinev.

Tabel 3. Ettevõtete majandusaasta aruannetes olevate põhivara arvele võtmise protsesside selgitused

Ettevõtte	Arvele võtmise protsessi kirjeldus
Estée Lauder	<i>Property, plant and equipment are carried at cost less accumulated depreciation and amortization.</i>
Johnson&Johnson	<i>Property, plant and equipment are stated at cost.</i>
Procter&Gamble	<i>Property, plant and equipment is recorded at cost reduced by accumulated depreciation.</i>
L'Oréal	<i>Property, plant and equipment are recognised at purchase cost, <u>including acquisition expenses.</u></i>
Unilever	<i>Property, plant and equipment is measured at cost <u>including eligible borrowing costs</u> less depreciation and accumulated impairment losses.</i>

Allikas: Autori koostatud valimi 2018. majandusaasta aruannete alusel

Tabelist 3 on näha, et Ameerika raamatupidamisstandardit järgivate ettevõtete (Estée Lauder, Johnson&Johnson ja Procter&Gamble) majandusaasta aruannetes on antud väga üldistav informatsioon – materiaalne põhivara võetakse arvele soetusmaksumuses, millest arvatakse maha akumulunud kulum. Johnson&Johnson puhul pole sealhulgas kulumi maha arvestamist mainitud. L'Oréali ja Unileveri puhul on peale soetusmaksumuse mainitud ka kulutused, mis soetusmaksumusele lisanduvad. Kuigi otsekohalduva ja Ameerika raamatupidamisstandardi materiaalse põhivara esialgse arvele võtmise kriteeriumid kattuvad, on huvitav, et valimis olevad Ameerika raamatupidamisstandardit järgivad ettevõtted on edastanud üldisema kirjelduse. Põhivara esmast arvelevõtmist võib küll pidada baastadmiseks ja on arusaadav, et seda ei ole vaja

pikalt eraldi kirjeldada. Kuid siiski märkas autor, et selles osas on otsekohalduvat standardit ja Ameerika raamatupidamisstandardit järgivate ettevõtete majandusaasta aruannetes erisus olemas. Tabelist 3 selgub, et Unilever, mis järgib otsekohalduvat standardit, kapitaliseerib põhivaraga seotud laenukasutuse kulutused objekti soetusmaksumusse. Laenukasutuse kulutuste kapitaliseerimise lähenemisviis oli erinevaid raamatupidamisstandardeid kasutavate ettevõtete osas erinev. Otsekohalduv standard määras kapitaliseerimisele kõik kulutused, mis kestavad üle aasta. Ameerika raamatupidamisstandard määrab kulutused kapitaliseerimisele vaid objekti sihtotstarbeliseks kasutamiseks valmimiseni. Kuna laenukasutuse kulutuste kapitaliseerimist nõuavad mõlemad standardid, siis selles osas erinevusi ei esinenud, ülejäänud ettevõtete majandusaasta aruannetes polnud pikemat kirjeldust põhivaraga seotud laenukasutuse kulutuste kapitaliseerimise korrast.

Ettevõtete majandusaasta aruandeid analüüsid selgus veel, et sisemiseks kasutamiseks mõeldud tarkvara klassifitseerimine on otsekohalduvat standardit ja Ameerika raamatupidamisstandardit järgivate ettevõtete lõikes erinev. L'Oréali ja Unileveri bilanssides on sisemiseks kasutamiseks mõeldud tarkvara immateriaalse põhivara all. Lisaks kajastatakse immateriaalse põhivara all väliselt soetatud tarkvara. Estée Lauder, Johnson&Johnson ning Procter&Gamble on sisemiseks kasutamiseks mõeldud ning sisseostetud tarkvara kajastanud materiaalse põhivarana. Väljavõte Johnson&Johnson 2018. aasta majandusaasta aruandest (lk 44) annab järgneva selgituse: ettevõtte kapitaliseerib teatavad masinate ja seadmetega seotud tarkvara arenduskulud, kui need tekivad seoses ettevõttesiseseks kasutamiseks mõeldud tarkvara arendamise või hankimisega. Tabel 4 annab ülevaate tarkvara kasulikust elueast. Vara klassifitseerimine materiaalse või immateriaalse varana ei mõjuta amortisatsiooniperioodi.

Tabel 4. Tarkvara kasulikud eluead

Ettevõtte nimetus	Tarkvara kasulik eluiga
Estée Lauder	4-10 aastat
Johnson&Johnson	3-8 aastat
Procter&Gamble	3-5 aastat
L'Oréal	5-8 aastat
Unilever	Mitte üle 15 aasta

Allikas: Autori koostatud ettevõtete 2018. aasta majandusaasta aruannete alusel

Amortisatsiooniga seondub veel üks erinevus kahe raamatupidamisstandardi vahel. Unileveri majandusaasta aruandes on eraldi märgitud kasuliku eluea ja jääkmaksumuse regulaarne ülevaatamine. Kuna Ameerika raamatupidamisstandard ei sisalda kasuliku eluea regulaarse ülevaatamise nõuet, siis ettevõtetel, mis seda järgivad, pole ülevaatuse nõude osa märgitud. Kõik valimi ettevõtted peale L'Oréali kasutavad lineaarset amortiseerimismeetodit. L'Oréal kasutab peale lineaarse meetodi tarkvara puhul ka kahekordselt alaneva jäägi meetodit.

Ettevõtete majandusaasta aruandeid analüüsid selgus, et otsekohalduva standardi järgi töötavad ettevõtted L'Oréal ja Unilever kapitaliseerivad sisekasutuseks mõeldud tarkvara arenduskulutused programmeerimis-, kodeerimis- ja testimisfaasides. Kapitaliseeritakse ka lisafunktsioonide, oluliste värskenduste ja versiooniuuenduste kulutused. Johnson&Johnson, Estée Lauder ja Procter&Gamble, ehk ettevõtted mis töötavad Ameerika raamatupidamisstandardi järgi, kapitaliseerivad sisekasutuseks välja arendatud või hangitud tarkvaraga seotud kulutused rakenduse arendamise etapis. Eelprojekti ja juurutamise etapi kulutused kantakse kuludesse tekkepõhiselt. Muud uurimis- ja arendustegevuse kulutused kantakse kuludesse samuti tekkepõhiselt. Johnson&Johnson sõlmib ettevõtetega koostöölepinguid ravimikandidaatide või intellektuaalomandi arendamiseks ja turustamiseks. Koostöö hõlmab ka uurimis- ja arendustegevust. Arendustegevusega seotud koostööpartneritelt laekuvad summad kajastuvad üldiselt uurimis- ja arendustegevuse kulude vähendamisenä. Tabel 5 illustreerib uurimis- ja arendustööd hõlmavat kulude jaotust Johnson&Johnson-is.

Tabel 5. Uurimis- ja arendustööga seotud kulude jagunemine

Koostöö laad/tüüp	Kulu/tulu grupp
Kolmanda osapoole toote müük ja saadud kasumiosa	Müügitulu
Koostööpartneritele makstud litsentsitasud	Müüdüd toodete maksumus
Koostööpartnerilt saadud litsentsitasud	Muud tulud (kulud)
Uurimis- ja arendusmaksed koostööpartnerile	Uurimis- ja arendustegevuse kulud
Koostööpartnerilt saadud uurimis- ja arendustegevuse maksed	Uurimis- ja arendustegevuse kulude vähendamine

Allikas: Johnson&Johnson 2018. majandusaasta aruanne, 46

Erinevalt Ameerika raamatupidamisstandardi järgi töötavatest ettevõtetest, kapitaliseerivad otsekohalduvat standardit järgivad ettevõtted kõikides arendustegevuse faasides tekkivad

kulutused sisemiselt välja arendatud immateriaalse põhivara kasuliku eluea jooksul. Juhul, kui tegemist on piiramatul elueaga varaobjektiga, siis seda ei amortiseerita.

Ameerika raamatupidamisstandardit järgivate ettevõtete majandusaasta aruannetest selgub, et ettevõtted hindavad firmaväärtuse ja muude määramata elueaga immateriaalsete varade väärtuse langust vähemalt kord aastas alates neljanda kvartali algusest või sagedamini, kui ilmnevad teatud sündmused või asjaolud, mis osutavad väärtuse langusele. Johnson&Johnson, Estée Lauder ja Procter&Gamble testivad firmaväärtuse väärtuse langust aruandva üksuse tasemel. Firmaväärtuse väärtuse languse testimisel viivad ettevõtted esimese etapina läbi kvalitatiivse testi, et teha kindlaks, kas aruandva üksuse õiglane väärtus on väiksem, kui selle bilansiline maksumus. See määrab, kas on vajalik liikuda teise etappi ja teha kvantitatiivne väärtuse languse test. Estée Lauder otsustas 2018. aastal teatud aruandvate üksuste ja määramata elueaga immateriaalsete põhivarade osas läbi viia kvalitatiivse testi, et teha kindlaks, kas on tõenäoline, et aruandvate üksuste õiglased väärtused on alla bilansiliste väärtuste. Kvalitatiivne test hõlmas makromajanduslike tegurite ja ettevõtte spetsiifiliste kvalitatiivsete tegurite ülevaatamist. Ettevõtte võttis arvesse makromajanduslikke tegureid, sealhulgas globaalset majanduskasvu, üldisi makromajanduslikke suundumusi turgudel, kus aruandvad üksused tegutsevad ja immateriaalset vara kasutatakse. Lisaks makromajanduslikele teguritele võttis ettevõtte arvesse:

- 1) aruandvate üksuste jooksvaid tulemusi ja prognoose,
- 2) muudatusi ettevõtte olemuses,
- 3) olulisi õiguslikke, regulatiivseid, lepingulisi, poliitilisi või muid ärikliimaga seotud tegureid,
- 4) muutusi majandusaasta aruandes,
- 5) majandusharu ning konkurentsikeskkonda,
- 6) muutusi netovara koosseisus või bilansilises maksumuses,
- 7) kavatsusi aruandva üksuse müügist, võõrandamisest või kaubamärgi kasutamise lõpetamisest.

L'Oréali ja Unileveri tehtavad vara väärtuse languse testid seisnevad varade bilansilise maksumuse, sealhulgas firmaväärtuse võrdlemises iga raha genereeriva üksuse kaetava väärtusega. Raha genereeriv üksus vastab antud juhul ühele või mitmele ülemaailmsele kaubamärgile. L'Oréal märgib, et raha genereeriv üksus võib sisaldada mitmeid kaubamärke, sõltuvalt organisatsioonilistest kriteeriumitest ja eriti siis, kui turustusahelad ja äri- ning juhtimisstruktuurid ühendatakse. Otsekohalduvat standardit järgivate ettevõtete väärtuse languse

protsessis määratakse kaetav väärtus kindlaks põhitegevuse diskonteeritud rahavoogude prognooside alusel.

Kuna otsekohalduv standard ja Ameerika raamatupidamisstandard on suuresti kattuvad, leidub valitud ettevõtete majandusaasta aruannetes rohkem sarnasusi kui erinevusi. Peatükis eelnevalt mainitud erinevused kahe standardi järgi töötavates ettevõtetes tundusid autorile kõige suurema mõjuga. Olulisemateks erinevusteks on:

- 1) materiaalse ja immateriaalse põhivara väärtuse languse tuvastamine ja testimine,
- 2) uurimis- ja arendustöödega seonduvate kulude kapitaliseerimise kriteeriumid,
- 3) sisemiselt loodud ja väljastpoolt soetatud tarkvara klassifitseerimine.

Ettevõtete aruannete analüüsist selgus autorile, et otsekohalduvat standardit järgivate ettevõtete majandusaasta aruandeid on kasutajasõbralikumad, kuna need sisaldavad rohkem täiendavat informatsiooni. See on kooskõlas teoreetilise analüüsiga, millest muuhulgas selgus, et otsekohalduv standard nõuab rohkema informatsiooni avaldamist kui Ameerika raamatupidamisstandard. Samas on Ameerika raamatupidamisstandard konservatiivsem ja reeglitel põhinev, mistõttu tõlgendusteks jääb vähem võimalusi. Sellega on seletatav ka vähema täiendava informatsiooni avalikustamise nõue. Ameerika raamatupidamisstandardi järgi töötavate ettevõtete aruannete lugemine eeldab head standardi tundmist ja tugevat teoreetilist alust. Ettevõtete aruannete analüüsimisel ei täheldanud autor kõrvalekaldeid valitud standardite paketi nõuete rakendamisest. Nõuded on üsna sarnased materiaalse ja immateriaalse põhivara kajastamise tüüpitingute osas – soetamine, amortisatsioonimeetodi valik ja amortisatsioonikulu kajastamine, mida ka ettevõtted järgivad.

Veel selgus, et kosmeetikatööstust iseloomustab immateriaalse põhivara osakaalu pidev kasv ja see, et immateriaalse põhivara bilansiline maksumus ületab või lähiaastatel hakkab ületama materiaalse põhivara bilansilist maksumust, mis ei ole iseloomulik tööstusettevõttele üldiselt. See eripära on seletatav immateriaalse põhivara struktuuriga kosmeetikatööstuses, kus olulise osa moodustavad patendid, litsentsid, brändid, kaubamärgid jms mille maksumus on väga kõrge ja kasulik eluiga pikk, mõnel juhul piiramatult. Samas on just nimetatud immateriaalse põhivara komponendid need, mis kujundavad oluliselt kosmeetikakaupade hindu. Kuna tegemist on rahvusvaheliste kontsernidega, on immateriaalse põhivara struktuuris kõige olulisem koht firmaväärtusel. Erineva meetodika kasutamine firmaväärtuse mõõtmiseks ja kajastamiseks bilansis muudab erinevat standardite paketti kasutavate ettevõtete immateriaalse põhivara bilansilise väärtuse omavahel võrreldamatuks. Sõltumata kasutatavast standardist tekitab

probleeme firmaväärtuse väärtuse languse tuvastamise, väärtuse languse mõõtmise ja tulemuste kajastamise adekvaatsus.

Põhjalikuma käsitlemise saamiseks tuleks valimeid mõlema standardi kasutamise osas suurendada, lisades näiteks ettevõtteid ka teistest valdkondadest.

KOKKUVÕTE

Põhivara toob ettevõttele majanduslikku kasu kogu ettevõtte elutsükli vältel. Majanduskeskkonna teadmiste levinumaks muutudes pälvib suuremat tähelepanu just immateriaalne põhivara, mis aja möödudes moodustab aina kasvava osa paljude ettevõtete väärtusest. Tootmisettevõtetel on võimatu eksisteerida ilma põhivarata. Materiaalset põhivara defineeritakse kui füüsilist keha omavat pikaajset kasutatavat vara, mida ettevõtte kasutab oma igapäevaste eesmärkide täitmiseks, näiteks tootmiseks. Immateriaalne põhivara on füüsilise substantsita vara, mis on ettevõtte poolt kontrollitav ning mille puhul on tõenäoline, et ettevõtte saab tulevikus selle kasutamisest majanduslikku kasu.

Otsekohalduv standard ja Ameerika raamatupidamisstandard on maailmas kaks enimkasutatavat raamatupidamisstandardit. Aastaid on neid kahte standardit püütud ühildada. Otsekohalduvat standardit on tihti klassifitseeritud kui printsipiipõhist ja Ameerika raamatupidamisstandardit kui reeglite põhist standardit. Kuigi tänaseks hetkeks on need standardid üsna sarnased, leidub siiski nende vahel olulisi erinevusi.

Magistritöö eesmärgiks oli analüüsida otsekohalduva standardi ja Ameerika raamatupidamisstandardi vahelisi erinevusi ja sarnasusi. Magistritöö eesmärgi saavutamiseks olid püstitatud järgmised uurimisülesanded:

- 1) Võrrelda materiaalse põhivara olemuse, esmase ja edasise kajastamise käsitlust otsekohaldavas standardis ja Ameerika raamatupidamisstandardis;
- 2) Võrrelda immateriaalse põhivara olemuse, esmase ja edasise kajastamise käsitlust otsekohaldavas standardis ja Ameerika raamatupidamisstandardis;
- 3) Analüüsida, kui võrreldavad on otsekohalduvat standardit ja Ameerika raamatupidamisstandardit kasutavate ettevõtete koostatud finantsaruannetes kajastatud materiaalse ja immateriaalse põhivara andmed, sealhulgas algne arvelevõtmine, meetodid, põhivara ümberhindamise lubamine või keelamine, põhivara kasutamise käigus tehtud parendused ja nende kajastamine.

Kahes esimeses peatükis, mis käsitlesid materiaalse ja immateriaalse põhivara arvestuskriteeriumite erinevusi kahe standardi vahel, analüüsis autor esialgu põhivara mõistet ning liigitamist ja kajastamist, tuginedes standardite poolt kirjeldatud juhenditele ja erialasele kirjandusele. Peatükkidest selgus, et otsekohalduva standardi, Ameerika raamatupidamisstandardi ja erialase kirjanduse definitsioonid on nii materiaalsele kui ka immateriaalsele varale sisult kattuvad, kuid standardites on raamatupidajale pigem esitatud üldisem info. Detailsema selgituse leiab erialasest kirjandusest. Võrdlevates alapeatükkides keskendus autor suurimatele erinevustele põhivara arvestuspõhimõtete osas. Need on esitatud järgnevas lõikudes.

Kinnisvarainvesteeringud on töösse sisse toodud põhjusel, et Ameerika raamatupidamisstandardi kohaselt kajastatakse kinnisvarainvesteeringud kas materiaalse põhivarana või müügiototel põhivarana soetusmaksumuse mudeli kaudu, ümberhindluse mudel pole lubatud. Kinnisvarainvesteeringute kajastamisel põhjustab erinevate arvestuspõhimõtete kasutamine erinevused põhivara struktuuris ja ka bilansimahus. Soetusmaksumuse meetodi kasutamisel, mida lubab ainuvõimalikuna Ameerika raamatupidamisstandard, tekib amortisatsioonikulu, mis vähendab kinnisvarainvesteeringu jääkmaksumust bilansis, seevastu ümberhindluse meetodi kasutamisega (mida lubab otsekohalduv standard lisaks soetusmaksumuse meetodile) võib kaasneda kas kinnisvarainvesteeringu väärtuse tõus või langus, olenevalt turusituatsioonist.

Ka sisemiselt arendatud tarkvara kajastamisel tekib erinevus bilansi struktuuris – otsekohalduva standardi järgi on sel juhul tegemist immateriaalse põhivaraga, Ameerika raamatupidamisstandardi järgi aga materiaalse põhivaraga.

Materiaalse põhivara jääkmaksumusel bilansis ei ole küll seost selle vara õiglase väärtusega, kuid ikkagi on tähtis, et materiaalse põhivara kasulik eluiga oleks esitatud adekvaatselt. Otsekohalduv standard nõuab materiaalse põhivara kasuliku eluea hindamist igal aruandeperioodil, kuid Ameerika raamatupidamisstandard iga-aastast ülevaatus ei nõua. Sellest erinevusest tulenevad ka erinevad amortisatsioonikulud muudel võrdsetel tingimustel.

Laenukasutuse kulutuste kapitaliseerimise võrdluses nõuavad mõlemad standardid nende kulutuste kapitaliseerimist, erinevus on kvalifitseeruvate varade määratlemises. Siiski võib just see olla oluliseks erinevate standardite kasutamisest tulenevaks laenukasutuse kulutuste suuruse põhjuseks, mis omakorda mõjutab bilansimahtu läbi põhivara maksumuse ja kasumiaruande .

Kõige märgatavam erinevus nii materiaalse kui ka immateriaalse põhivara kategoorias esines põhivara allahindamise protsessis, kus kahe standardi vahelised erinevused kajastusid kogu protsessi vältel. Ameerika raamatupidamisstandard lubab kasutada mõlemas põhivaragrupis kahe-etapilist lähenemisviisi. Seevastu viiakse otsekohalduva standardi järgi allahindamine mõlemas grupis läbi ühes etapis. Autori arvates ongi võrreldavate standardite erinevustest olulisim just vara väärtuse languse testimine ja kajastamine, mille põhjuseks on erineva meetodika kasutamine. Standardite erinevused esinevad ka immateriaalse põhivara väärtuse languse kajastamise järgsetel perioodidel, juhul, kui allahinnatud vara väärtus tõuseb. Otsekohalduv standard keelab firmaväärtuse languse hilisema tühistamise, kuid lubab muu immateriaalse põhivara väärtuse languse tühistamist. Ameerika raamatupidamisstandard keelab mistahes immateriaalse vara väärtuse languse tühistamise. Eeltoodu põhjal võib järeldada, et Ameerika raamatupidamisstandard on immateriaalse vara kajastamisel konservatiivsem kui otsekohalduv standard.

Oluline erinevus on ka see, et otsekohalduv standard lubab arenduskulutused kapitaliseerida ja amortiseerida kasuliku eluea jooksul siis, kui on tõendatud, et projekt on teostatav ja toodetele eksisteerib turg ehk otsekohalduva standardi kasutamisel on ettevõttel kapitaliseerimise näol võimalik kulutusi, mis oleks tulnud korraka kuludesse kanda, edasi lükata. Selline käsitlus mõjutab jällegi nii ettevõtte immateriaalse vara maksumust bilansis kui ka kasumit läbi amortisatsioonikulude, järelikult suurendab see immateriaalse vara maksumust bilansis ja suurendab kasumit. Ameerika raamatupidamisstandard aga nõuab, et kõik arenduskulutused kantaks kohe kuludesse. Seetõttu on selle standardi järgi töötaval ettevõttel immateriaalse vara maksumus bilansis väiksem ja ka kasum väiksem võrreldes ettevõttega, mis töötab otsekohalduva standardi järgi, kui muud tingimused on võrdsed.

Kolmandas peatükis tehtud analüüs näitab, et ilutööstuse liidrite hulgas, millest kolm ettevõtet järgivad Ameerika raamatupidamisstandardit ja kaks otsekohalduvat standardit, esineb põhivara arvestuses erinevusi ka praktikas. Ettevõtete aruannete analüüsist selgus autorile, et otsekohalduvat standardit järgivate ettevõtete majandusaasta aruandeid on kasutajasõbralikumad, kuna need sisaldavad rohkem täiendavat informatsiooni. See on kooskõlas teoreetilise analüüsiga, millest muuhulgas selgus, et otsekohalduv standard nõuab rohkema informatsiooni avaldamist kui Ameerika raamatupidamisstandard. Samas on Ameerika raamatupidamisstandard konservatiivsem ja reeglitel põhinev, mistõttu tõlgendusteks jääb vähem võimalusi. Sellega on seletatav ka vähema täiendava informatsiooni avalikustamise nõue. Ameerika raamatupidamisstandardi järgi töötavate

ettevõtete aruannete lugemine eeldab head standardi tundmist ja tugevat teoreetilist alust. Ettevõtete aruannete analüüsimisel ei täheldanud autor kõrvalekaldeid valitud standardite paketi nõuete rakendamisest. Nõuded on üsna sarnased materiaalse ja immateriaalse põhivara kajastamise tüüptehingute osas – soetamine, amortisatsioonimeetodi valik ja amortisatsioonikulu kajastamine, mida ka ettevõtted järgivad.

Veel selgus, et kosmeetikatööstust iseloomustab immateriaalse põhivara osakaalu pidev kasv ja see, et immateriaalse põhivara bilansiline maksumus ületab või lähiaastatel hakkab ületama materiaalse põhivara bilansilist maksumust, mis ei ole üldiselt iseloomulik tööstusettevõttele. See eripära on seletatav immateriaalse põhivara struktuuriga kosmeetikatööstuses, kus olulise osa moodustavad patendid, litsentsid, brändid, kaubamärgid jms, mille maksumus on väga kõrge ja kasulik eluiga pikk, mõnel juhul piiramatult. Samas on just nimetatud immateriaalse põhivara komponendid need, mis kujundavad oluliselt kosmeetikakaupade hindu. Kuna tegemist on rahvusvaheliste kontsernidega, on immateriaalse põhivara struktuuris kõige olulisem koht firmaväärtusel. Erineva meetodika kasutamine firmaväärtuse mõõtmiseks ja kajastamiseks bilansis, millele on juhitud tähelepanu standardeid võrdlevates alapeatükkides, muudab erinevat standardite paketti kasutavate ettevõtete immateriaalse põhivara bilansilise väärtuse omavahel võrreldamatuks. Sõltumata kasutatavast standardist tekitab probleeme firmaväärtuse väärtuse languse tuvastamise ja väärtuse languse mõõtmise, mis põhineb hinnangutel ja seega ka tulemuste kajastamise adekvaatsus.

Põhjalikuma käsitluse saamiseks tuleks valimeid mõlema standardi kasutamise osas suurendada, lisades näiteks ettevõtteid ka teistest valdkondadest.

SUMMARY

DIFFERENCES OF TANGIBLE AND INTANGIBLE ASSET ACCOUNTING BETWEEN INTERNATIONAL FINANCIAL REPORTING STANDARDS AND GENERALLY ACCEPTED ACCOUNTING PRINCIPLES

Liisa Martin

Tangible assets are a primary key resource for companies and can represent a significant part of the net worth included on the balance sheet. Intangible assets have become more relevant due to the growth and advancements in information technology. Tangible assets are defined as assets, which have a definite lifecycle and physical form, intangible assets however are not physical in substance and can be classified as indefinite or definite. There are two main accounting standards in the world – the International Financial Reporting Standards (IFRS) and the Generally Accepted Accounting Principles (US GAAP). More than 100 countries are using IFRS whereas US GAAP is used in America. Over the years FASB and IASB have been working towards converging those two standards.

The goal of the thesis is to analyse the differences of tangible and intangible asset accounting between IFRS and US GAAP. To achieve this goal, the author compared IFRS, US GAAP and thematic literature to determine differences in definition, classification and measurement of tangible and intangible assets. Then the author used a sample of five companies to analyse whether the differences apply in practice as well.

The thesis consists of three chapters. The first two chapters handled the definition, nature and classification of tangible and intangible assets. The chapters went further to analyse the initial measurement and measurement after recognition of the assets. From these chapters, the author uncovered that the definitions of tangible and intangible assets in IFRS, US GAAP and thematic literature overlap, however the standards give the reader more of a general information. When analysing measurements of assets, the author focused on broader and more impactful differences as shown in the following sections.

According to IFRS, investment property is separately classified on the balance sheet as property for earning rental income or value growth. However, US GAAP doesn't classify this asset group separately. This creates a difference in the structure of the balance sheet. IFRS allows to use the historical cost method as well as the fair value method, US GAAP prohibits the use of fair value method for investment property. The difference in methods of accounting for investment property result in relatively different reflections on the balance sheet and of total assets. Accounting on historical cost basis creates depreciation cost, which lowers the book value for investment assets. However, the assets cost can increase or decrease according to the market situation when using the fair value method.

The difference in structure of the balance sheet is also caused by internally developed software. According to IFRS internally developed software is classified under intangible assets, US GAAP allows to classify this asset group under tangible assets.

When accounting for borrowing costs, both standards insist on capitalizing the costs. The difference comes from assets which qualify for this process. This can impact the value of tangible assets and total assets through the amount of capitalized borrowing costs.

The most notable difference in tangible and intangible asset accounting between IFRS and US GAAP comes from impairment testing and recognition. IFRS allows to use a one-step approach for impairment testing and measurement, however US GAAP requires a two-step impairment test and measurement. IFRS prohibits the reversal of impairment loss for goodwill but allows it for other intangible assets if certain criteria are met. US GAAP doesn't allow any reversals on impairment losses. The author concludes from this, that US GAAP is more conservative in its guidance, than IFRS.

Another important difference between two standards is that IFRS allows the capitalization and depreciation of development costs, if certain criteria are met. This approach again affects the cost of intangible assets on the balance sheet as well as profit through amortization costs. It means that capitalizing development costs increases the acquisition cost of intangible assets on the balance sheet and increases the profit. US GAAP requires all development costs to be booked as costs, which results the company working according to US GAAP to have lower profit and amount of intangible assets on the balance sheet compared to a company which works according to IFRS guidance.

In the third chapter, the analysis of five market leaders in the beauty industry shows that the differences in tangible and intangible asset accounting between IFRS and US GAAP appear in practice as well. From the analysis of the companies' annual reports it became clear that annual reports made by IFRS guidance are more user friendly, because they include more information. This is in accordance with the theoretical analysis, from which it appeared that IFRS requires the disclosure of more information than US GAAP. The latter is more conservative and based on rules, which is why there is less room for interpretation, so it makes sense that US GAAP discloses less information. Reading the annual reports presented by companies which follow US GAAP rules requires acceptable knowledge of the standard. The guidelines presented in both standards are similar concerning acquisition of assets, methods and measurement of depreciation.

In addition to the above, it appeared that beauty industry is portrayed by the continuous increase of immaterial assets and the fact that the total of intangible assets exceeds or is starting to exceed tangible assets. This is not usually characteristic to industrial companies. This can be explained by the structure of intangible assets in the selected companies, where the majority of intangible assets are patents, licenses, brands etc. Goodwill has the highest proportion of intangible assets, because the selected companies are large international corporations. The different nature of goodwill accounting in both standards make goodwill amounts in the selected companies incomparable.

An even more thorough analysis of differences between companies working according to IFRS or US GAAP could be carried out by using more data from companies working in different fields.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

Accounting Standards Codification number 350 - Intangibles – Goodwill and other. Kättesaadav: <https://asc.fasb.org/topic&trid=2144416>, 14. veebruar 2020.

Accounting Standards Codification number 360 – Property, Plant, and Equipment. Kättesaadav: <https://asc.fasb.org/topic&trid=2155823>, 14. veebruar 2020.

Alver, J, Alver, L. (2017). *Finantsarvestus*. 3. tr. Tartu: Deebet.

Benjet, M., Diskin, B., Friedman, J., (2006). Unit valuation of utilities: The Appropriate Classification and Appraisal Methodology for Computer Software as an Intangible Asset. *Journal of Property Tax Assessment & Administration*, 3, 13-22.

Bragg, S., M. (2011). *Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles*. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.

Chatterjee, M., Former, J. (2019). Minds, machines, and the law: The case of volition in copyright law. *Columbia Law Review*, 119, 1887-1916.

Christodouloupoulou, E., Liapis, K. (2011). How GAAP and accounting treatments influence property management. *Journal of Property Investment & Finance*, 29, 251-279.

Deloitte Development LLC. (2019). *A Roadmap to Comparing IFRS and U.S. GAAP: Bridging the Differences*. Kättesaadav: <https://www.iasplus.com/en/publications/us/ifrs-gaap-comparison>, 03. märts 2020.

Dutkiewicz, R., (2009). *IFRS vs. GAAP Impairment of assets*. Kättesaadav: <https://claytonmckervervey.com/ifrs-vs-gaap-impairment-of-assets/>, 19. märts 2020

Ernst & Young. (2019). *US GAAP versus IFRS*. Kättesaadav: https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/IFRSBasics_05533191US_31January2019/%24FILE/IFRSBasics_05533-191US_31January2019.pdf, 10. märts 2020.

Financial Accounting Standards Board. *Comparability in International Accounting Standards – A Brief History*. Kättesaadav: <https://www.fasb.org/jsp/FASB/Page/SectionPage&cid=1176156304264>, 19. märts 2020

Flood, J., M. (2017). *Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles*. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.

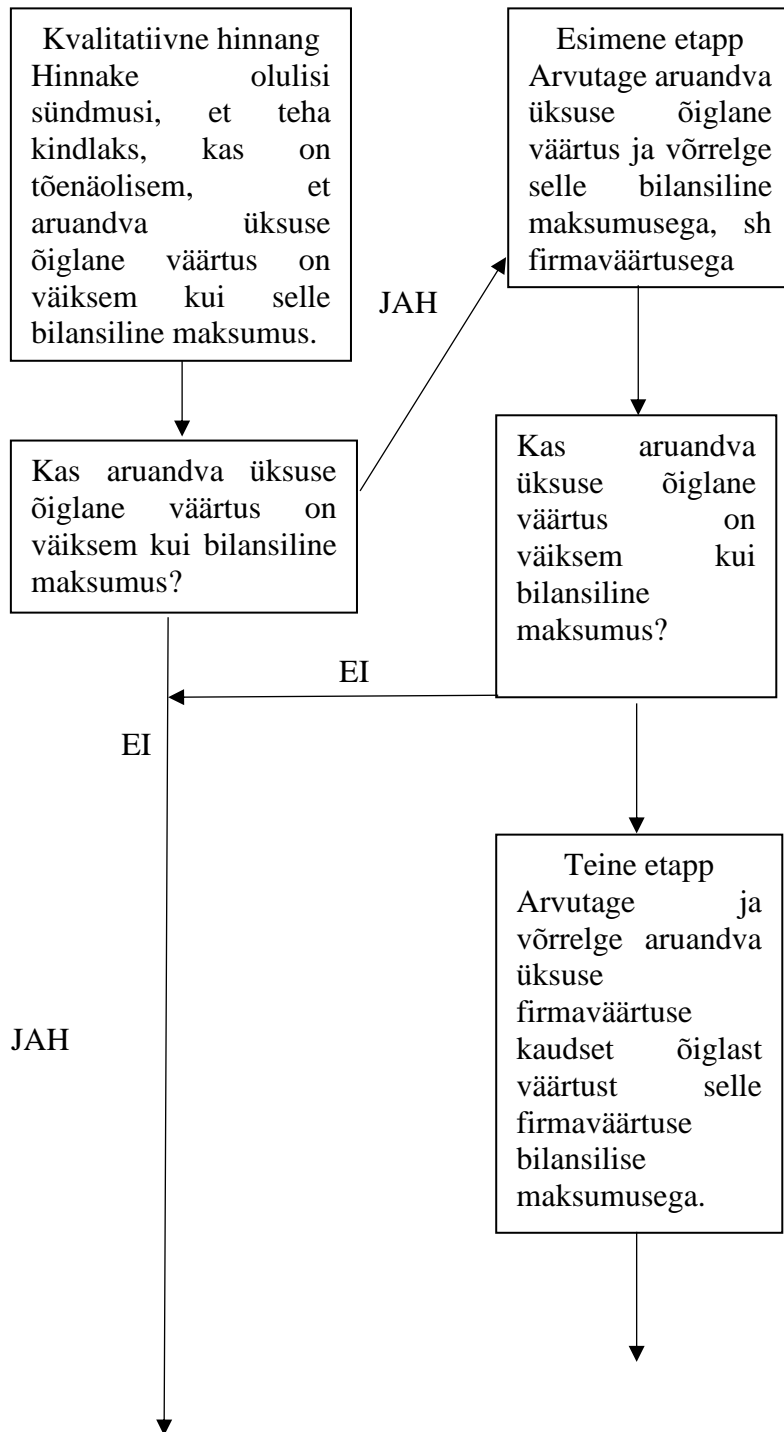
Forgeas, R. (2008). *Is IFRS That Different From U.S GAAP?*. CPA Insider. Kättesaadav: <https://www.ifrs.com/overview/General/differences.html>, 19. märts 2020.

- Glautier, M., Underdown, B. (1994). *Accounting Theory and Practice* (5th ed). Great Britain: Guardjust Ltd.
- Gordon, E. A., Hsu, H. (2018). Tangible Long-Lived Asset Impairments and Future Operating Cash Flows under U.S. GAAP and IFRS. *The Accounting Review*, 93, 187-211.
- Herrmann, D., Saudagaran, S., M., Thomas, W., B. (2006). The quality of fair value measures for property, plant, and equipment. *Accounting Forum*, 30, 43-59.
- International Accounting Standard 16 – Property, Plant and Equipment . Vastu võetud 03.11.2008 Komisjoni määrusega (EÜ) nr 1126/2008 kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EÜ) nr 1606/2002 (ELT 29.11.2008 L 320/1).
- International Accounting Standard 23 – Borrowing Costs. Vastu võetud 03.11.2008 Komisjoni määrusega (EÜ) nr 1126/2008 kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EÜ) nr 1606/2002 (ELT 29.11.2008 L 320/1).
- International Accounting Standard 38 – Intangible Assets. Vastu võetud 03.11.2008 Komisjoni määrusega (EÜ) nr 1126/2008 kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EÜ) nr 1606/2002 (ELT 29.11.2008 L 320/1).
- KPMG International Standards Group. (2017). *IFRS compared to US GAAP*. Kättesaadav: <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2017/12/ifrs-us-gaap-2017.pdf>, 10. märts 2020.
- Konsolideeritud majandusaasta aruanded. (2007, 2018). Estée Lauder.
- Konsolideeritud majandusaasta aruanded. (2007, 2018). Johnson&Johnson.
- Konsolideeritud majandusaasta aruanded. (2007, 2018). L’Oréal.
- Konsolideeritud majandusaasta aruanded. (2007, 2018). Protector&Gamble.
- Konsolideeritud majandusaasta aruanded. (2007, 2018). Unilever.
- Larson, K., Miller, P., (1995). *Financial Accounting* (6th ed). USA: Apple Computer, Inc.
- Nichita, E. (2019). Intangible assets – insights from a literature review. *Accounting & Management Information Systems*, 18, 224-261.
- Nikolai, L. A., Bazley, J. D. (2003). *Intermediate accounting*. 9th ed. Mason (Ohio): Thomson South-Western.
- Raamatupidamise seadus. Vastu võetud Riigikogus 20. novembril 2002. a. – RT I 2002, 102, 600.
- PricewaterhouseCoopers LLP. (2019). *IFRS and US GAAP similarities and differences*. Kättesaadav: <https://www.pwc.com/us/en/cfodirect/assets/pdf/accounting-guides/pwc-ifrs-us-gaap-similarities-and-differences.pdf>, 07. märts 2020.

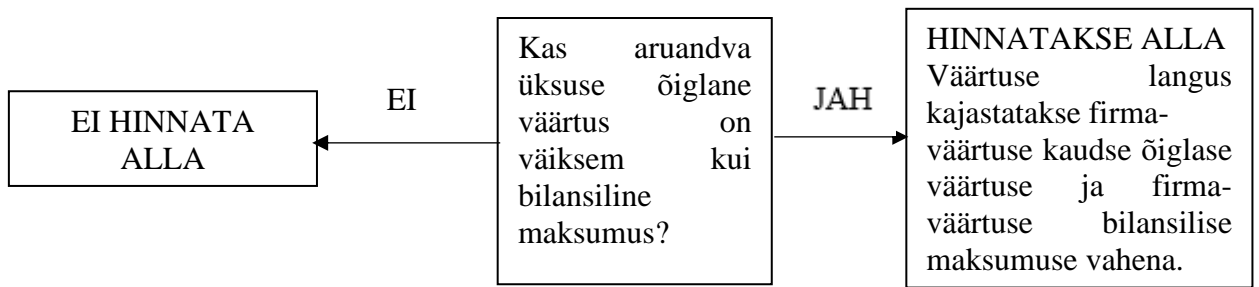
- PricewaterhouseCoopers LLP. (2019). *Property, plant, equipment and other assets*. Kättesaadav: <https://www.pwc.com/us/en/cfodirect/assets/pdf/accounting-guides/property-plant-equipment-accounting-guide.pdf>, 07. märts 2020.
- Shamrock, S., E. (2012). *IFRS and US GAAP A Comprehensive Comparison*. USA: Wiley & Sons, Inc.
- Stuart, R., (2020). *U.S. GAAP vs. IFRS: Impairment of long-lived assets*. Kättesaadav: https://rsmus.com/pdf/ifrs_impairment_of_long_lived_assets.pdf, 02. aprill 2020.
- Tikk, J. (2016). *Finantsarvestus*. 4. tr. Tallinn: Raamatupidamisteave.
- Yau, C. (2019). *What the \$532bn beauty Industry looks like in 2019*. Kättesaadav: <https://edited.com/resources/what-the-beauty-industry-looks-like-in-the-future/>, 05 aprill 2020.

LISAD

Lisa 1. Firmaväärtuse allahindluse protsess

Joonis 6. Firmaväärtuse allahindluse protsess

Allikas: Ameerika raamatupidamisstandard ASC 350-55-25

Lisa 2. Muu immateriaalse põhivara bilansiline maksumus aastatel 2008 ja 2018

Ettevõtte nimi	2008	2018	Muutus
Estee Lauder	191,90	1 276,00	↑
Johnson&Johnson	13 976,00	47 611,00	↑
Loreal	2 038,20	3 087,30	↑
Protecter&Gamble	34 233,00	23 902,00	↓
Unilever	4 426,00	12 152,00	↑

Allikas: Autori koostatud valimi 2008 ja 2018 majandusaasta aruannete alusel

Lisa 3. Lihtlitsents

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks¹

Mina Liisa Martin (*autori nimi*)

1. annan Tallinna Tehnikaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

MATERIAALSE JA IMMATERIAALSE PÕHIVARA ARVESTUSE ERISUSED
OTSEKOHALDUVA STANDARDI JA AMEERIKA RAAMATUPIDAMISSTANDARDI
VAHEL (*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on Juta Tikk (*juhendaja nimi*)

1.1 reprodutseerimiseks lõputöö säilitamise ja elektroonse avaldamise eesmärgil, sh TalTechi raamatukogu digikogusse lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2 üldsusele kättesaadavaks tegemiseks TalTechi veebikeskkonna kaudu, sealhulgas TalTechi raamatukogu digikogu kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. Olen teadlik, et käesoleva lihtlitsentsi punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest ning muudest õigusaktidest tulenevaid õigusi.

---

¹*Lihtlitsents ei kehti juurdepääsupiirangu kehtivuse ajal, välja arvatud ülikooli õigus lõputööd reprodutseerida üksnes säilitamise eesmärgil.*